

**Π3.2: Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο για εκπαιδευόμενους αστυνομικούς
της Πράξης:**

“Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά” ΟΠΣ 5038738

Αθήνα, 30 Αυγούστου 2021

**Ε.Π.
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τίτλος Πράξης	“Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά”
Κωδικός Έργου MIS	5038738
Κωδικός Έργου ΠΔΕ	2020ΣΕ43410000
Κωδικός ΣΑ:	E4341
Συντονιστής της Πράξης	Ανδρέας Κοντογεώργος
Ημερομηνία έναρξης	15/12/2020
Διάρκεια	17 μήνες

Παραδοτέο	Π3. 2: Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο για εκπαιδευόμενους αστυνομικούς
Συγγραφική Ομάδα	Δρ. Έλλη Χριστούλα Δρ. Στέλλα Παπαμιχαήλ Αθανασία Σιαπέρα Ελευθερία Κουμαλάτσου

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	3
I. Θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη των Ρομά	4
I.1 Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο.....	4
I.2 Ελληνική νομοθεσία – ανθρώπινα δικαιώματα.....	5
I.3 Ελληνική νομοθεσία και εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά.....	6
I.4 Διεθνείς και εθνικοί φορείς για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας ...	9
II. Κοινωνική ένταξη και προληπτική ασφάλεια	13
II.1 Δώδεκα βασικές παραδοχές για την πολιτική κοινωνικής ένταξης	13
II.2 Προληπτική ασφάλεια: πώς και με ποιες προϋποθέσεις	17
II.2.1 Πρόληψη του εγκλήματος	18
II.2.2 Δέκα βασικές προϋποθέσεις για την προληπτική ασφάλεια	20
III. Κοινωνική διαμεσολάβηση και προληπτική ασφάλεια.....	24
III.1 Η Ρομά διαμεσολάβηση.....	24
III.2 Κοινωνική ένταξη και προληπτική διαμεσολάβηση	27
III.3 Η αστυνομική διαμεσολάβηση	29
IV. Στερεοτυπικές αντιλήψεις, προκατάληψη και διακριτική συμπεριφορά	36
IV.1 Τα στερεότυπα.....	36
IV.2 Προκαταλήψεις και διακρίσεις.....	37
IV.3 Το αστυνομικό προσωπικό ως φορέας στερεοτύπων και προκαταλήψεων.....	38
IV.4 Το αστυνομικό προσωπικό ως αποδέκτης στερεοτύπων και προκαταλήψεων	39
V. Μη διακριτική αστυνόμευση.....	42
V.1 Διακριτική αστυνόμευση: ορισμός και περιεχόμενο	42
V.2 Μη διακριτική αστυνόμευση: ίση μεταχείριση - συνεργασία.....	44
V.3 Κρίσιμα ζητήματα	46
VI. Επικοινωνιακή διαχείριση κατά την άσκηση του αστυνομικού διαμεσολαβητικού ρόλου	48
VI.1 Κατάκτηση της εμπιστοσύνης - Επικοινωνία.....	48
VI.1.1 Τι είναι η επικοινωνία;	48
VI.1.2 Ποιες είναι οι μορφές επικοινωνίας;.....	49
VI.1.3 Αποτελεσματική λεκτική επικοινωνία	49
VI.1.4 Αποτελεσματική μη λεκτική επικοινωνία.....	52

VI.2 Ποιότητα της επικοινωνίας - Διαμεσολάβηση	55
VI.3 Η επικοινωνία με τους Ρομά	56
VI.4 Εμπόδια στην επικοινωνία με τους Ρομά	58

Εισαγωγή

Το παρόν Τεύχος (Π3.2) αναπτύχθηκε στο πλαίσιο υλοποίησης του Πακέτου Έργασίας 3 της Πράξης «Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά» (ΟΠΣ-5038738).

Η Πράξη επικεντρώνεται στην εκπαίδευση αστυνομικών «πρώτης γραμμής» σε θέματα κοινωνικής διαμεσολάβησης και προληπτικής ασφάλειας, επιδιώκοντας την ανάδειξη και πιλοτική δοκιμή εργαλείων αστυνομικής / προληπτικής διαμεσολάβησης. Εντός αυτού του πλαισίου, βασικοί στόχοι είναι: i. η υποστήριξη του αστυνομικού προσωπικού για την ανάληψη του προληπτικού του ρόλου και ii. η βελτίωση της επικοινωνίας του αστυνομικού προσωπικού με τις Ρομά κοινότητες, μέσω της ανάπτυξης αστυνομικών διαμεσολαβητικών δεξιοτήτων.

Το παρόν Τεύχος περιλαμβάνει το εκπαιδευτικό υλικό που αναπτύχθηκε για τους αστυνομικούς που ασκούν τα επαγγελματικά τους καθήκοντα σε περιοχές με πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά, και αποτελούν την ομάδα των εκπαιδευομένων της Πράξης. Για την επιτευξη των βασικών στόχων της σκοπούμενης εκπαιδευτικής παρέμβασης, το περιεχόμενο του Τεύχους αναπτύσσεται στη βάση των ακόλουθων κεντρικών αξόνων:

- Το θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη των Ρομά
- Κοινωνική ένταξη και προληπτική ασφάλεια
- Κοινωνική διαμεσολάβηση και προληπτική ασφάλεια: Ρομά διαμεσολάβηση και αστυνομική διαμεσολάβηση
- Στερεοτυπικές αντιλήψεις, προκατάληψη και διακριτική συμπεριφορά
- Μη διακριτική αστυνόμευση
- Επικοινωνιακή διαχείριση κατά την άσκηση του αστυνομικού διαμεσολαβητικού ρόλου: επαφή με τις Ρομά κοινότητες

I. Θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη των Ρομά

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η αποτύπωση του θεσμικού πλαισίου για την κοινωνική ένταξη σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, με έμφαση στην κοινωνική ένταξη των Ρομά.

Ειδικότερα, στόχοι του κεφαλαίου είναι:

- Η ανάδειξη των κρίσιμων σημείων του διεθνούς και ευρωπαϊκού κεκτημένου για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, την εξάλειψη των διακρίσεων και την ίση μεταχείριση.
- Η μεταφορά γνώσης σχετικά με την Ελληνική νομοθεσία και την εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά.

Λέξεις – κλειδιά: δικαιοσύνη, ανθρώπινη αξιοπρέπεια, νομολογία, Σύνταγμα, κοινωνική ισότητα, Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη, Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινωνική Ένταξη.

I.1 Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η διεθνής κοινότητα, έχοντας την εμπειρία των εκατομμυρίων θανάτων, του Ολοκαυτώματος των Εβραίων και των Ρομά, των διώξεων που υπέστησαν άνθρωποι από ολοκληρωτικά καθεστώτα και των καταστροφών που η κοινωνική ανισότητα - ως βασική αιτία του πολέμου - προκάλεσε, δημιούργησε διάφορους θεσμούς, για να προστατεύσει το μέλλον της ανθρωπότητας (Ο.Η.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης, Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, UNICEF κ.α.)

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) ιδρύθηκε στις 24 Οκτωβρίου **1945** με σκοπό να ενώσει όλα τα έθνη, προκειμένου να συνεργαστούν για την ειρήνη και την ανάπτυξη, με βάση τις αρχές της δικαιοσύνης, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ευημερίας όλων των ανθρώπων.

Στις 10 Δεκεμβρίου **1948**, στη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε., τα κράτη μέλη διακήρυξαν εκ νέου την πίστη τους στην ανθρώπινη αξία και την απόφασή τους να συνεργαστούν για τον προάσπιση του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου, των θεμελιωδών ελευθεριών του και την κοινωνική πρόοδο σε όλο τον κόσμο. Απότοκο αυτής της απόφασης είναι η **Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**.

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφότητας.

Άρθρο 1, Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Κρίσιμα νομοθετικά κείμενα, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, μετά την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι:

- το **Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα** (Ο.Η.Ε., 1966)

- η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Συμβούλιο της Ευρώπης, 1950)
- η Διεθνής Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών (Ο.Η.Ε., 1979)
- η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (Ο.Η.Ε. 1989)
- ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000)

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων υιοθετήθηκε από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (2007) και αποτελεί σύνοψη της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και των διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συνιστώντας το βασικό νομικό πλαίσιο για την υπεράσπισή τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

- η Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- **Αποφάσεις και Οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρώπης.**

Η Ε.Ε. θέσπισε σειρά οδηγιών κατά των διακρίσεων και του ρατσισμού, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων και του ρατσισμού κατά των Ρομά, οι οποίες είναι δεσμευτικές για όλα τα κράτη μέλη. Εντός αυτού του πλαισίου, επισημαίνεται ως ιδιαίτερα σημαντική είναι η **Οδηγία 43/2000 «Περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής».**

Ειδικότερα, αναφορικά με τους Ρομά σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αναφέρονται τα ακόλουθα:

- Το 2011, οι ευρωπαίοι ηγέτες υπέγραψαν το «Πλαίσιο της Ε.Ε. για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020».
- Το 2013, οι αρμόδιοι υπουργοί των κρατών μελών ενέκριναν ομόφωνα μέτρα για την ένταξη των Ρομά, αναλαμβάνοντας τη δέσμευση να εφαρμόσουν τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των Ρομά και του υπολοίπου πληθυσμού στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγειονομικής περίθαλψης και της στέγασης.

Οι παραπάνω διεθνείς συμβάσεις έχουν υιοθετηθεί και εφαρμόζονται από το ελληνικό κράτος καθώς, όπως ορίζει το άρθρο 28 § 1 του Ελληνικού Συντάγματος, *οι κανόνες του διεθνούς δικαίου και οι διεθνείς συμβάσεις που επικυρώνονται με νόμο από το ελληνικό κοινοβούλιο αποτελούν μέρος της ελληνικής νομοθεσίας και υπερισχύουν κάθε άλλης αντίθετης διάταξης του νόμου.*

1.2 Ελληνική νομοθεσία – ανθρώπινα δικαιώματα

Σε κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργούνται θεσμοί με σκοπό την εφαρμογή των διεθνών και ευρωπαϊκών κανόνων για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την πρόβλεψη σχετικών διατάξεων στην εθνική νομοθεσία.

Θεμελιώδης Νόμο και βάση για όλους τους κανόνες δικαίου της έννομης τάξης που υιοθετεί η Ελληνική Πολιτεία, είναι το Σύνταγμα.

Το **Ελληνικό Σύνταγμα** ψηφίστηκε το **1975** με σκοπό την εδραίωση ενός δημοκρατικού και κοινωνικού κράτους δικαίου. Μεταφέρθηκε στη δημοτική γλώσσα το 1986, αναθεωρήθηκε το 2001, το 2008 και το 2019 (το ισχύον στο ΦΕΚ 187 Α 2019). Το Σύνταγμα καθιερώνει την Αρχή της Ισότητας, με έμφαση στην κοινωνική ισότητα – απαγόρευση των διακρίσεων και περιλαμβάνει ένα πλήθος διατάξεων για την εφαρμογή της.

Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας (Άρθρο 2).

Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου (Άρθρο 4).

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ 2019

Συναφώς επισημαίνεται:

Η ισότητα έχει τυπική και ουσιαστική έννοια. Τυπική είναι η ισότητα των πολιτών απέναντι στο Νόμο. Ουσιαστική είναι η ισότητα του Νόμου απέναντι στους πολίτες. Στην πρώτη περίπτωση, όλοι οι πολίτες καλούνται να εφαρμόζουν το Νόμο. Στη δεύτερη περίπτωση, ο Νόμος καλείται να προστατεύει όλους τους πολίτες.

Κατά συνέπεια, στην περίπτωση των Ελλήνων Ρομά:

Σύμφωνα με το Ελληνικό Σύνταγμα, οι Ρομά οφείλουν να ασκούν τα δικαιώματα και να τηρούν τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο νόμος και ο νόμος οφείλει να προστατεύει τα δικαιώματά τους ως Ελλήνων πολιτών.

1.3 Ελληνική νομοθεσία και εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά

- Το **1955**, εκδόθηκε **νομοθετικό διάταγμα** 3370 (ΦΕΚ 258/τ. πρώτο/1955), το οποίο έθεσε το πλαίσιο για να αναγνωριστούν οι Ρομά ως γηγενείς πολίτες της χώρας και, συνεπώς, δικαιούχοι των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων. Έως τότε οι Έλληνες Ρομά (κυρίως, πρόσφυγες από την Μικρά Ασία) θεωρούνταν ανιθαγενείς και έφεραν ειδικό δελτίο ταυτότητας του Τμήματος Αλλοδαπών, το οποίο ανανεώναν κάθε 2 χρόνια.
- Το θέμα της Ιθαγένειας των Ρομά διευθετήθηκε στα **τέλη της δεκαετίας του 1979** με την έκδοση δύο **Γενικών Διαταγών της Διεύθυνσης Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών & Διοικητικής Ανασυγκρότησης** (Γ.Δ 69468/212/20.10.1978 «Τακτοποίηση από απόψεως ιθαγένειας των διαβιούντων στη χώρα μας Αθιγγάνων» και Γ.Δ. 16701/51/12.3.1979 «Περί της εγγραφής των αδήλωτων Αθιγγάνων»).

- Το **1995**, με πρωτοβουλία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ιδρύθηκε το **Πανελλαδικό Διαδημοτικό Δίκτυο για την Υποστήριξη των Ελλήνων Τσιγγάνων - Δίκτυο ROM**, που αποτελείτο από το σύνολο των Δήμων, στην επικράτεια των οποίων διαβιούσαν Έλληνες Ρομά, και η **Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Ελλήνων Ρομά**. Το Δίκτυο ROM, από τις αρχές της δεκαετίας του 2010 και έπειτα, έπαψε σταδιακά να λειτουργεί.
- Το **1996**, σημειώνεται η πρώτη απόπειρα για τη διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά με στόχευση σε δράσεις που εστίαζαν στην αντιμετώπιση, κυρίως, άμεσων προβλημάτων (π.χ. εξασφάλιση της συνέχισης της φοίτησης μετακινούμενων Ρομά μαθητών, δημιουργία οργανωμένων χώρων υποδοχής των μετακινούμενων Ρομά).
- Το **2002**, η δράση του Δικτύου ROM με σκοπό την αποτύπωση των προβλημάτων και την διατύπωση ολοκληρωμένων προτάσεων για την αντιμετώπισή τους οδήγησε στη σύσταση **Διυπουργικής Συντονιστικής Επιτροπής** με αποστολή το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση της Εθνικής Πολιτικής που θα αφορούσε τους Έλληνες Ρομά. Επικεφαλής της Συντονιστικής Επιτροπής ήταν το Υπουργείο Εσωτερικών και σε αυτή συμμετείχαν τα Υπουργεία Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Παιδείας, Εργασίας και Υγείας.
- Η Συντονιστική Επιτροπή υιοθέτησε, ως Εθνική Πολιτική, το **«Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης (Ο.Π.Δ.) για την Κοινωνική Ένταξη των Ελλήνων Τσιγγάνων 2001 - 2008»**, το οποίο συνέταξαν εκπρόσωποι **146 φορέων** της κεντρικής διοίκησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης, της πανεπιστημιακής κοινότητας, συνδικαλιστικών οργανώσεων, εκπροσώπων των Ρομά και διεθνών εμπειρογνομόνων. Εντός αυτού του πλαισίου, συγκροτήθηκε **Κεντρική Επιτροπή για την παρακολούθηση της υλοποίησης του Ο.Π.Δ**, αποτελούμενη από το Γραφείο Ποιότητας Ζωής του Πρωθυπουργού, εκπροσώπους των συναρμόδιων Υπουργείων, της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας και της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας.
 Το Ο.Π.Δ προέβλεπε ολιστικές δράσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στέγασης, αστικοδημοτικής κατάστασης, απασχόλησης και εκπαίδευσης των Ρομά.

❖ **Σημαντικές νομοθετικές ρυθμίσεις για τους Ρομά, σε εθνικό επίπεδο, ως το 2011:**

- **Κοινή Υπουργική Απόφαση** Οικονομίας & Οικονομικών, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, Υγείας & Πρόνοιας και Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων **«Προάσπιση - Προαγωγή Υγείας και Κοινωνική Ενσωμάτωση των Ελλήνων Τσιγγάνων»** (ΦΕΚ 1295/Β΄/2002), με την οποία συστάθηκαν Ιατροκοινωνικά Κέντρα για τους Ρομά σε επιλεγμένες περιοχές.
- **Κοινή Υπουργική Απόφαση** Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων, Υγείας & Πρόνοιας **«Τροποποίηση της Α5/696/25-4-83 Υγειονομικής Διάταξης για την οργανωμένη εγκατάσταση πλανοδίων»** (ΦΕΚ 973/Β΄/2003).
- **Κοινή Υπουργική Απόφαση** Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, το **2003** (ΦΕΚ 396 Β΄), περί χορήγησης στεγαστικών δανείων

με ευνοϊκούς όρους σε Έλληνες Τσιγγάνους, οι οποίοι διέμεναν σε σκηνές ή παράγκες, παραπήγματα και δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας.

Σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη απόφαση τροποποιήθηκε πολλές φορές, χωρίς τελικά να έχει το αναμενόμενο αποτέλεσμα.

- **N. 3304/2005** περί της «Αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» (ΦΕΚ 16/ Α'/2005), ο οποίος **αποτελέσει αφετηρία δράσεων για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά**. Πέραν των λοιπών σημαντικών διατάξεων του νόμου, με αυτόν:

α. ο **Συνήγορος του Πολίτη** ορίστηκε ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού και

(β) συστάθηκε **Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης** ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

- Το **2011**, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, αποτιμώντας τα αποτελέσματα της εφαρμογής του Ο.Π.Δ 2001-2008, συνέταξε την **Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2012-2020** με σκοπό την ανάπτυξη ενός μακροπρόθεσμου Πολυτομεακού Σχεδίου Δράσης, εξειδικευμένου σε περιφερειακό επίπεδο, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στους τομείς στέγασης, απασχόλησης, εκπαίδευσης και υγείας.
- Το **2013**, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, με βάση τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκπόνησε το **Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινωνική Ένταξη**, το οποίο αναφέρεται στην ένταξη κάθε κοινωνικά αποκλεισμένης ομάδας που διαβιεί στη χώρα. Τον ίδιο χρόνο, η Διυπουργική Επιτροπή που είχε συσταθεί για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των Ρομά, αποφάσισε να ορίσει ως **Εθνικό Σημείο Επαφής** για την προώθηση της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά στην Ελλάδα, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.).
- Το **2016**, συστάθηκε **Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά** υπό το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΦΕΚ 2015 Α').
- Το **2019**, καταργήθηκε η Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά και οι αρμοδιότητές της μεταφέρθηκαν στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης του Π.Δ 134/2017, η οποία μετονομάστηκε σε **Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας** (ΦΕΚ 123 Α').
- Το **2021**, συντάχθηκε από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας **Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας**. Στο σχετικό κείμενο αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι:

«Η νέα Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά και το Σχέδιο Δράσης της περιόδου 2012-2030 αντανακλούν τη στροφή που γίνεται σταδιακά σε αρκετές χώρες της Ε.Ε., από το παραδοσιακό προνοιακό σύστημα της μονοδιάστατης αντιμετώπισης των ακραίων φαινομένων στέρξης της κοινότητας των Ρομά προς την προώθηση της ισότητας, της κοινωνικοοικονομικής ένταξης και της ουσιαστικής συμμετοχής τους, βασιζόμενη ιδίως στην ολιστική προσέγγιση της ενεργητικής ένταξης των Ρομά, που συνδυάζεται με ευρύτερες παρεμβάσεις για την ανθρωποκεντρική προάσπιση των ατομικών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων τους».

❖ **Σημαντικές νομοθετικές ρυθμίσεις για τους Ρομά, σε εθνικό επίπεδο, μετά το 2011 (πλην της Εθνικής Στρατηγικής):**

- **N. 4497/2017** για την άσκηση υπαίθριων εμπορικών δραστηριοτήτων (ΦΕΚ171/Α' /2017)
- **Κοινή Υπουργική Απόφαση** Εσωτερικών, Οικονομίας και Ανάπτυξης, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης «**Καθορισμός των όρων, προϋποθέσεων, τεχνικών θεμάτων, αναγκαίων λεπτομερειών και διαδικασιών για την προσωρινή μετεγκατάσταση ειδικών κοινωνικών ομάδων - Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης**» (ΦΕΚ 412/Β' /2018).

Σημειώνεται ότι η ρύθμιση αποτέλεσε συνέχεια της ολοκλήρωσης της χαρτογράφησης των οικισμών Ρομά και σχεδιασμό ολοκληρωμένων χωρικών παρεμβάσεων για την κοινωνική ένταξη σε περιφερειακό επίπεδο.

- **N. 368 /2016** «Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις» βάσει του οποίου **οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' βαθμού δύνανται να συστήνουν «Κέντρο Κοινότητας»** για την εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής προστασίας και την ανάπτυξη ενός τοπικού σημείου αναφοράς για την υποδοχή, εξυπηρέτηση και διασύνδεση των πολιτών με όλα τα Κοινωνικά Προγράμματα και Υπηρεσίες Κοινωνικής Αλληλεγγύης, που υλοποιούνται στην περιοχή λειτουργίας του Κέντρου Κοινότητας.
- **Κοινή Υπουργική Απόφαση** «Καθορισμός ελάχιστων προδιαγραφών λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας» (ΦΕΚ Β'854/30-3-2016) βάσει της οποίας **το «Κέντρο Κοινότητας» δύνανται να διευρύνει τη δράση του με Παραρτήματα, ώστε να εξυπηρετεί θύλακες φτώχειας, καταυλισμούς Ρομά, κ.α.**, καθώς και με Κινητές Μονάδες για τον εντοπισμό και εξυπηρέτηση ατόμων απομακρυσμένων περιοχών.

1.4 Διεθνείς και εθνικοί φορείς για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)

Ιδρύθηκε το 2007 με σκοπό την παροχή στα κράτη μέλη της Ε.Ε., στα θεσμικά της όργανα και στους οργανισμούς, αρωγή και εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα, το σεβασμό και την προστασία τους. Η δράση του επικεντρώνεται στην καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των συναφών μορφών μισαλλοδοξίας.

Συνήγορος του Πολίτη

Συστάθηκε ως Ανεξάρτητη Αρχή το 1998. Ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημόσιων υπηρεσιών, που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνει στην παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, των δικαιωμάτων του παιδιού και των δικαιωμάτων των ευπαθών ομάδων.

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Ε.Δ.Α.)

Ιδρύθηκε το 1998 ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας κατ' εφαρμογή της απόφασης 48/134 του Ο.Η.Ε. «Εθνικοί Θεσμοί για την προώθηση και την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» και αποτελεί εθνικό θεσμό προστασίας και προώθησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα και συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας σε αυτά τα θέματα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

A [σε ευρωπαϊκό επίπεδο]:

- **Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**
<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>
- **Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα**
<https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-2462-1997/diethnes-symfono-gia-ta-atomika-kai-politika-dikaiomata>
- **Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**
<https://www.echr.caselaw.com/>
- **Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης**
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133501>
- **Οδηγία 43/2000 ΕΕ του Συμβουλίου της Ε.Ε.**
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/LSU/?uri=CELEX%3A32000L0043>
- **Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2011) «Πλαίσιο της Ε.Ε. για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020»**
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0173&from=EL>
COM (2011) 173 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions – “An EU Framework for national Roma Integration Strategies up to 2020”
- **Οδηγίες της Ε.Ε. για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά**

2013/C 378/01 COUNCIL RECOMMENDATION of 9 December 2013 on effective Roma integration measures in the Member States (2013/C 378/01)

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224(01)&from=EN)

- **Ευρωπαϊκή Πολιτική – Περιφερειακή Αστική Ανάπτυξη – Πολιτική Κοινωνικής Συνοχής**
https://ec.europa.eu/regional_policy/el/2021_2027/
- **Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων**
https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_non_discr_iaw_ELL.pdf

B [σε εθνικό επίπεδο]:

- **Ελληνικό Σύνταγμα**
<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf>
- **Νομοθετικό διάταγμα 3370/1955**
ΦΕΚ 258/τ. πρώτο/1955
<http://www.kodiko.gr/nomologia/download fek?f=fek/1955/a/fek a 258 1955.pdf&t=a75d3cf95cd66d576b1e96dbe9fca525>
- **Προάσπιση - Προαγωγή Υγείας και Κοινωνική Ενσωμάτωση των Ελλήνων Τσιγγάνων**
ΦΕΚ 1295/ Β´/2002
- **Χορήγηση στεγαστικών δανείων**
ΦΕΚ 396 Β 2003
- **ν. 3304/2005 Αρχή της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού**
ΦΕΚ 16/ Α´/2005
- **Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2012 - 2020**
http://www.esfhellas.gr/elibrary/stratigiki_roma_el.pdf
- **Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινωνική Ένταξη 2013**
https://www.eydamth.gr/lib/articles/newsite/ArticleID_615/ESKE.pdf
- **ν. 4430/2016 Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά**
ΦΕΚ 205/ Α´/2016
- **ν. 4368 /2016 Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις**

ΦΕΚ 21/Α' /2016

- **ΚΥΑ: Καθορισμός ελάχιστων προδιαγραφών λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας**

ΦΕΚ 854/Β' /2016

- **Ετήσια Έκθεση Πεπραγμένων Ειδικής Γραμματείας Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά**

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2018/08/Entypo_low_internet.pdf

- **ΠΔ 84/2019: Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας**

ΦΕΚ 123 /Α' /2019

- **Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας 2021**

<http://www.opengov.gr/minlab/wp-content/uploads/downloads/2021/06/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%88%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%9C%CE%B5%CE%AF%CF%89%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%A6%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82.pdf>

ΦΟΡΕΙΣ - ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

- **Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)**

https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/fra_el

- **Συνήγορος του Πολίτη**

<https://www.synigoros.gr/>

- **Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**

<https://www.nchr.gr/>

Νάσκου Π., Περάκη (2008), Μηχανισμοί Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική, Δημοσιεύματα έδρας UNESCO Παν/μιου Μακεδονίας, Σάκκουλα.

II. Κοινωνική ένταξη και προληπτική ασφάλεια

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι ο προσδιορισμός των προϋποθέσεων για την εφαρμογή βιώσιμων πολιτικών κοινωνικής ένταξης και η εξέταση του τρόπου συνάρτησής τους με τις προϋποθέσεις άσκησης του αστυνομικού προληπτικού ρόλου.

Ειδικότερα, στόχοι του κεφαλαίου είναι:

- Η ανάδειξη βασικών παραγόντων για την κοινωνική ένταξη των Ρομά.
- Η παροχή γνώσεων σχετικά με τη συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική.
- Η ανάδειξη κρίσιμων σημείων για το σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών για την πρόληψη του εγκλήματος.

Λέξεις – κλειδιά: ισότιμη πρόσβαση, κοινωνική συνοχή, κοινωνική πρόληψη, διεταιρικότητα.

II.1 Δώδεκα βασικές παραδοχές για την πολιτική κοινωνικής ένταξης

Προϋπόθεση της κοινωνικής ένταξης των Ρομά είναι ο σχεδιασμός ενός εθνικού ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης, το οποίο λαμβάνει υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση των Ρομά στη χώρα - ανάγκες και προβλήματα -, τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και τις αρχές του Ελληνικού Συντάγματος για την ισότητα και την απουσία κάθε μορφής διάκριση σε βάρος πολιτών.

Αντικείμενο της εθνικής στρατηγικής είναι η άρση και η πρόληψη των κοινωνικο-οικονομικών εκείνων συνθηκών, οι οποίες παράγουν, αναπαράγουν και εδραιώνουν τον αποκλεισμό και η, στην πράξη, διασφάλιση ενός καθεστώτος πλήρους και ισότιμης πρόσβασης των Ρομά στα δικαιώματα και σε κοινωνικά αγαθά / υπηρεσίες.

Η αποτελεσματικότητα της εθνικής στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά συναρτάται με πολλούς παράγοντες. Στη συνέχεια, αναφέρονται, συνοπτικά, 12 βασικές παραδοχές, οι οποίες σε πολιτικό ή κοινωνικό επίπεδο έχουν καθοριστική σημασία σε θέματα κοινωνικής ένταξης των Ρομά.

Δεν ...

- 1. Η κοινωνική ένταξη των Ρομά δεν ευνοεί αποκλειστικά την κοινωνική ομάδα των Ρομά.**

Ναι ...

Για να υπάρχει και να προσδεύει μια κοινωνία, πρέπει οι δεσμοί μεταξύ των μελών της να είναι ισχυροί και να έχουν όλοι τη δυνατότητα και τις ευκαιρίες για τη συμμετοχή στην ανάπτυξή της. Η κοινωνική ανισότητα είναι εμπόδιο για την κοινωνική συνοχή, συνεπώς, και για την ειρηνική συνύπαρξη, την ευημερία και την πρόοδο όλων των πολιτών.

2. Η κοινωνική ένταξη δεν είναι απλά και μόνο υπόθεση «ανθρωπισμού».

Η κοινωνική ένταξη είναι εφικτή, όταν έχουμε συνειδητοποιήσει ότι αποτελεί κοινό κοινωνικό συμφέρον.

3. Δεν αρκεί «καλή θέληση».

Η κοινωνική ένταξη απαιτεί βούληση, η οποία μετουσιώνεται σε πράξη για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του προβλήματος.

4. Η κοινωνική ένταξη δεν είναι δυνατή με αποσπασματικές δράσεις.

Τα προβλήματα που διαχρονικά αντιμετωπίζουν οι Ρομά είναι αλληλεξαρτώμενα και, γι' αυτό, δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μεμονωμένα. Η αδυναμία κάλυψης βασικών αναγκών (στέγη, τροφή, νερό κ.λπ.) συνδέεται άρρηκτα με τις δυσκολίες τους στους τομείς εκπαίδευσης, απασχόλησης, υγείας, ανάπτυξης και συμπόρευσης με την ευρύτερη κοινωνία. Η ολιστική προσέγγιση των προβλημάτων είναι μονόδρομος.

5. Η κοινωνική ένταξη δεν προωθείται μόνο με προσπάθειες «από πάνω προς τα κάτω».

Αφετηρία στην πορεία για την κοινωνική ένταξη των Ρομά είναι η ισχυρή πολιτική βούληση και η ύπαρξη εθνικής στρατηγικής. Για να επιτύχει η προσπάθεια, ωστόσο, πρέπει να αναλάβουν ουσιαστικό ρόλο οι δημόσιες αρχές, η τοπική αυτοδιοίκηση, η Κοινωνία των Πολιτών και οι ίδιοι οι πολίτες. «Από πάνω προς τα κάτω» απαιτούνται βασικές αρχές και υποστήριξη. «Από κάτω προς τα πάνω» απαιτούνται αίσθημα κοινωνικής ευθύνης και ανάπτυξη δικτύου «συμμάχων».

6. Οι συνθήκες δεν είναι ίδιες σε όλες τις περιοχές.

Ιστορικοί και κοινωνικοί λόγοι διαφοροποιούν τις συνθήκες διαβίωσης των Ρομά, τα προβλήματα και τις σχέσεις τους με τους μη Ρομά σε κάθε περιοχή. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίος ο τοπικός σχεδιασμός δράσεων κοινωνικής ένταξης.

7. Δεν σχετίζεται με τη ρόμικη καταγωγή το αρνητικό πρόσημο στην

Το πρόσημο της ταυτότητας μιας κοινωνικής ομάδας μπορεί να είναι είτε θετικό είτε αρνητικό. Στην περίπτωση των Ελλήνων Ρομά, η επιλογή προσήμου (θετική ή αρνητική στάση / αντίληψη) διαφέρει τόσο χρονικά όσο και γεωγραφικά, συναρτώμενο με τις

<p>κοινωνική ταυτότητα των Ρομά.</p>	<p><i>εκάστοτε κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και το βαθμό ένταξής τους στις τοπικές κοινωνίες.</i></p>
<p>8. Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δεν επιτρέπουν την ειλικρινή επικοινωνία Ρομά και μη Ρομά.</p>	<p><i>Τα στερεότυπα είναι απλουστευμένες γενικεύσεις εμπειριών που παραμορφώνουν την εικόνα των άλλων, επιτρέποντας την αναπαραγωγή προκατειλημμένων στάσεων και συμπεριφορών. Στερεότυπα έχουν και οι μη Ρομά για τους Ρομά, αλλά και οι Ρομά για τους μη Ρομά. Η άμβλυνσή τους και από τις δύο πλευρές είναι αναγκαία συνθήκη για την επικοινωνία μεταξύ Ρομά και μη Ρομά.</i></p>
<p>9. Η επικοινωνία είναι το πρώτο βήμα, δεν είναι όμως και το τελευταίο.</p>	<p><i>Η ειλικρινής επικοινωνία των διαφορετικών πλευρών, αρχών και πολιτών, Ρομά και μη Ρομά, συμβάλλει στην αλληλοκατανόηση των διαφορετικών προβλημάτων, αναγκών και αντιλήψεων και στην αναγνώριση των κοινών προσδοκιών και συμφερόντων. Η επικοινωνία είναι απαραίτητη, γίνεται πραγματικά ωφέλιμη, ωστόσο, όταν επιδιώκει και επιτυγχάνει τη συνεργασία με σκοπό το κοινό όφελος.</i></p>
<p>10. Η κοινωνική ένταξη δεν είναι εφικτή χωρίς τη συμμετοχή των Ρομά.</p>	<p><i>«Κλειδί» για την κοινωνική ένταξη των Ρομά είναι η συμμετοχή των ίδιων στο σχεδιασμό της πολιτικής και στην εφαρμογή των παρεμβάσεων κοινωνικής ένταξης, ώστε αφενός η πολιτική να ανταποκρίνεται στις πραγματικές τους ανάγκες αφετέρου οι παρεμβάσεις να είναι βιώσιμες.</i></p>
<p>11. Η κοινωνική ένταξη δεν προωθείται χωρίς σταθερή στόχευση, μεθοδική και διαρκώς αξιολογούμενη δράση, επιμονή και υπομονή.</p>	<p><i>Και στις δύο πλευρές (Ρομά και μη Ρομά) ελλοχεύει ο κίνδυνος της ματαιώσης λόγω αποτυχημένων ή λιγότερων επιτυχημένων προσπαθειών, οι οποίες έχουν ήδη καταβληθεί. Οι αλλαγές και, ειδικότερα, οι κοινωνικές αλλαγές είναι αργές και εμπεριέχουν «οπισθοδρομήσεις». Η κοινωνική ένταξη δεν είναι ανέφικτη. Υπάρχουν παραδείγματα που επιβεβαιώνουν την πολιτική θέση των κρατών-μελών, ότι «η διαφορετικότητα δεν είναι εμπόδιο, αλλά αντίθετα είναι ανεκμετάλλευτος πόρος ευημερίας».</i></p>

12. Η κοινωνική ένταξη των Ρομά δεν προωθείται χωρίς τη γνώση των βασικών της πυλώνων/ στόχων – κυρίως, από τους δημόσιους λειτουργούς.

Βασικοί πυλώνες / στόχοι της κοινωνικής ένταξης των Ρομά είναι:

- *Διασφάλιση των στοιχειωδών συνθηκών κατοικίας και ανθρώπινης διαβίωσης.*
- *Ένταξη στο σχολείο, καταπολέμηση της σχολικής διαρροής και επίτευξη αποτελεσμάτων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.*
- *Διαμόρφωση όρων για την ίση πρόσβαση στην αγορά εργασίας.*
- *Οριστική τακτοποίηση θεμάτων διοικητικού χαρακτήρα που αφορούν στην αναγνώριση της νομικής υπόστασης κάθε προσώπου.*
- *Διαμόρφωση όρων για την ίση πρόσβαση στα παρεχόμενα αγαθά/υπηρεσίες και την απεμπλοκή των Ρομά από πελατειακές συναλλακτικές σχέσεις ή έκνομες συμπεριφορές που συνδέονται με τη δυσκολία πρόσβασης σε αυτά.*
- *Ισότιμη και ενεργός ένταξη των Ρομά στο κοινωνικό σύνολο και στις πάσης φύσης δομές της πολιτείας, για την αποτελεσματική συμμετοχή τους στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, που το Σύνταγμα επιφυλάσσει για τους πολίτες.*

II.2 Προληπτική ασφάλεια: πώς και με ποιες προϋποθέσεις

Η αντιμετώπιση του εγκλήματος και, ταυτόχρονα, η δημιουργία συνθηκών κοινωνικής ειρήνης, μέσα στην πληθώρα των αντιθέσεων της σύγχρονης κοινωνίας, αποτελεί μια πρόκληση. Κι αυτό, γιατί: από την μια πλευρά, οι κοινωνίες απαρτίζονται από πολλές και διαφορετικές ομάδες, με διαφορετικά συμφέροντα και διαφορετική πρόσβαση σε κοινωνικά αγαθά, ενώ, από την άλλη πλευρά, οι κοινωνικές ανισότητες επιδρούν στη δημιουργία συνθηκών για να «γεννηθεί» το έγκλημα, το οποίο λαμβάνει διαρκώς νέες μορφές και διαστάσεις.

Εντός αυτού του σύνθετου και ιδιαίτερα απαιτητικού περιβάλλον καλείται να αναλάβει δράση η Αστυνομία, ως επίσημος κρατικός φορέας κοινωνικού ελέγχου και διαφύλαξης της τάξης, η αποστολή του οποίου και το περιεχόμενο του έργου του καθορίζονται κάθε φορά από το είδος της αντεγκληματικής πολιτικής που εφαρμόζεται.

*Το Συμβούλιο της Ευρώπης ορίζει την **αντεγκληματική πολιτική** ως «**το σύνολο των μέτρων που τείνουν στην προστασία της κοινωνίας από την εγκληματικότητα, στη φροντίδα για τη μελλοντική εξέλιξη του εγκληματία και στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του θύματος**».¹*

Η αντεγκληματική πολιτική αναφέρεται στα μέτρα και στις πολιτικές, που επιχειρούν να αντιμετωπίσουν **προληπτικά, αποτρεπτικά ή κατασταλτικά το έγκλημα** (Βιδάλη, 2014). Σε μια προσπάθεια ελέγχου του εγκλήματος, η Αστυνομία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, ο οποίος είναι διττός: προληπτικός και κατασταλτικός.

Προληπτικά δρα η Αστυνομία, όταν επιδιώκει, δίπλα και μαζί με τον πολίτη, την εξουδετέρωση των ευκαιριών διάπραξης εγκλημάτων και διασφάλιση όρων ειρηνικής συμβίωσης. Κατασταλτικά δρα, όταν αναλαμβάνει ένα διωκτικό ρόλο. Με επίκεντρο τη διασφάλιση της τάξης, τα μοντέλα αντεγκληματικής πολιτικής που εφαρμόστηκαν κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, σε παγκόσμιο επίπεδο, προώθησαν την καταστολή έναντι της πρόληψης, ως κύρια απάντηση στον έλεγχο του εγκλήματος, χωρίς, ωστόσο, να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν το έγκλημα και τις συνέπειές του. Επιπρόσθετα, η εμπιστοσύνη της κοινωνίας απέναντι στην Αστυνομία, ως θεσμό του κράτους, κλονίστηκε, με αποτέλεσμα την αποξένωσή της – τη διαρραγή της σχέσης της με τους πολίτες. Στις σύγχρονες, σύνθετες κοινωνίες τα προβλήματα επιμένουν και η αντιμετώπισή τους απαιτεί την αναζήτηση λύσεων, στο πλαίσιο της οποίας προκρίνεται η ενίσχυση του προληπτικού αστυνομικού ρόλου.

Ένα από τα είδη της αντεγκληματικής πολιτικής που κινείται προς αυτή την κατεύθυνση είναι η «συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική» στη βάση της «κοινωνικής» πρόληψης (Καραγιαννίδης, 2016).

---

¹ στο Χαλκιά, (2017).

Η συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική αφορά στη συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό, στη λήψη αποφάσεων και στην εφαρμογή μέτρων για την αντιμετώπιση του εγκλήματος.

Η αστυνόμευση «κοινοτικού» χαρακτήρα εντάσσεται στη συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική και αντανακλά το χαρακτήρα της πρόληψης σε τοπικό επίπεδο.

Βασίζεται στη διεταιρικότητα και στην εθελοντική συμμετοχή των πολιτών.

Η συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής μπορεί να υλοποιηθεί με την αναφορά για διάπραξη εγκλήματος, τη μαρτυρία ή τη λήψη μέτρων κοινωνικής ή περιστασιακής πρόληψης ή/και εναλλακτικών μέτρων όπως, η διαμεσολάβηση, η συνδρομή θυμάτων κ.ά. Εντός αυτού του πλαισίου, στον Αστυνομικό παρέχεται η δυνατότητα να εκπληρώσει τον κατεξοχήν ρόλο του, όπως αυτός προδιαγράφεται από τον Κώδικα Δεοντολογίας Αστυνομικών (Π.Δ. 254/2004):

Η Αστυνομία, ως βασικός φορέας της δημόσιας τάξης, πρέπει με τις πράξεις της να αποδεικνύει ότι ο ρόλος της είναι περισσότερο προληπτικός παρά κατασταλτικός, καθώς και ότι η εξουσία των αστυνομικών οργάνων δεν ασκείται σε βάρος των πολιτών, αλλά υπέρ αυτών και με δική τους συναίνεση.

Πώς εκπληρώνεται όμως ο προληπτικός αστυνομικός ρόλος και ποια είναι τα βασικά σημεία μιας συνεπούς προληπτικής πολιτικής για το έγκλημα;

II.2.1 Πρόληψη του εγκλήματος

Με τον όρο «πρόληψη του εγκλήματος» εννοείται το σύνολο των στρατηγικών, των σχεδίων / προγραμμάτων και των μέτρων, που εφαρμόζονται με σκοπό την παρεμπόδιση και αποφυγή της διάπραξης εγκλημάτων (Φαρσεδάκης, 2016). Στην προσπάθεια αυτή, η Αστυνομία έχει κομβικό ρόλο, εξίσου σημαντικός, τηρουμένων των αναλογιών και των ορίων, είναι, ωστόσο, ο ρόλος των ίδιων των πολιτών. Από την περιστασιακή πρόληψη που αφορά στη μείωση των ευκαιριών για τη διάπραξη εγκλήματος (εγκαταλελειμμένα κτήρια, κακός φωτισμός δημόσιων χώρων κ.ο.κ.), μέχρι την εφαρμογή μιας στρατηγικής προληπτικού χαρακτήρα, η οποία στοχεύει σε ριζικές κοινωνικές αλλαγές, μεσολαβεί μια σημαντική απόσταση που είναι απαραίτητο να διανυθεί, με κρίσιμους ενδιάμεσους σταθμούς. Για παράδειγμα:

Σε μια κοινότητα, όπου καλλιεργείται η κοινωνική αλληλεγγύη, προωθείται η καλή γειτονία, αναπτύσσονται δράσεις στήριξης κοινωνικών ομάδων που αντιμετωπίζουν προβλήματα ένταξης, υπάρχει μέριμνα για ευαίσθητες ομάδες (π.χ. νέους) ή ευάλωτες ομάδες (π.χ. ανέργους, άτομα με προβλήματα εξαρτήσεων), αναπτύσσονται δράσεις φροντίδας του περιβάλλοντος ή εξωραϊσμού υποβαθμισμένων περιοχών, έχουν τεθεί στέρεες βάσεις για την απόδοση προγραμμάτων πρόληψης του εγκλήματος. Η πρόληψη του εγκλήματος στηρίζεται στην πολυτομεακή ανάγνωση και προσέγγιση του εγκληματικού φαινομένου και προϋποθέτει:

- τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στις δράσεις πρόληψης
- τη συνεργασία του Αστυνομικού με τους πολίτες, ως εγγυητή ασφάλειας, προστασίας, κοινωνικής συνοχής και ειρήνης, στη βάση των δημοκρατικών αρχών:

Σεβασμός στην ανθρώπινη αξία, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς, αμεροληψία, δικαιοσύνη, πίστη και αφοσίωση στη νομιμότητα που υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες.

II.2.2 Δέκα βασικές προϋποθέσεις για την προληπτική ασφάλεια

Η αποτελεσματικότητα του αστυνομικού προληπτικού ρόλου συναρτάται με πολλούς παράγοντες. Βασικά προαπαιτούμενα για την ανταπόκριση σε αυτό το ρόλο στο πλαίσιο της εφαρμογής ενός σχεδίου αντεγκληματικής πολιτικής που επικεντρώνονται στην προληπτική ασφάλεια, είναι:

- 1. Για την οργάνωση της πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο είναι απαραίτητη η γνώση.**

Απαραίτητη βασική γνώση:

  - των πορισμάτων των εγκληματολογικών ερευνών που αφορούν στους παράγοντες και τις διαδικασίες γένεσης της εγκληματικότητας
  - των ιδιοτεροτήτων μιας περιοχής (πληθυσμός, πυκνότητα, φυσικό περιβάλλον, οικιστικά χαρακτηριστικά, βιομηχανικές ζώνες, ακατοίκητες ζώνες, ζώνες εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς, μορφές και είδη παραβατικότητας)
  - των κοινωνικών ομάδων που διαβιούν στην περιοχή και των συνθηκών διαβίωσής τους
  - των παρεχόμενων υπηρεσιών πρόνοιας και κοινωνικής μέριμνας
- 2. Η προληπτική ασφάλεια απαιτεί:**
  - Σταθερή στόχευση
  - Μεθοδική δράση
  - Συνεχή αξιολόγηση
  - Επιμονή και υπομονή
- 3. Η μεγαλύτερη απόδοση της πρόληψης επιτυγχάνεται, όταν:**

Η πρόληψη λαμβάνει χώρα μέσα στο πλαίσιο της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής, με τη συμμετοχή του κοινού (π.χ. των κατοίκων μιας περιοχής) στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της.

Πρακτικά αυτό σημαίνει τη συμμετοχή στη λήψη μέτρων περιστασιακής πρόληψης, στη διαμεσολάβηση για την επίλυση διαφορών, στην αναφορά των εγκλημάτων και στην ευρύτερη συνεργασία με τις τοπικές Αρχές.
- 4. Η συνεργασία των πολιτών, επιδιώκεται:**

Στη βάση του αμοιβαίου σεβασμού και με προσήλωση στους στόχους της πρόληψης.

5. **Η προληπτική δράση της αστυνομίας πρέπει να δημιουργεί:** *Γέφυρες επικοινωνίας με όλους, χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις. Ο αστυνομικός οφείλει να αναγνωρίζει και να διαχειρίζεται τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις για τις διάφορες κοινωνικές ομάδες και να δρα αμερόληπτα στη βάση των αρχών της διακριτικής αστυνόμευσης.*
6. **Η προληπτική δράση της αστυνομίας επιδιώκει:** *Δημιουργία συμμαχιών με τη συμμετοχή μελών κοινωνικών ομάδων, επαγγελματιών διαφόρων ειδικοτήτων, εκπροσώπων της Κοινωνίας των Πολιτών και τοπικών Αρχών.*
7. **Η έμφαση στην πρόληψη, δεν αποδυναμώνει το ρόλο της Αστυνομίας.** *Η προώθηση μοντέλων καταστολής επιδιώκει την εδραίωση της εντύπωσης ότι η αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας συνδέεται με το «σκληρό» πρόσωπό της. Το προφίλ αυτό έχει αμφισβητηθεί ως προς την αποτελεσματικότητά του. Η προληπτική δράση της Αστυνομίας δεν της στερεί τον απαιτούμενο δυναμισμό και αποφασιστικότητα στη λήψη απόφασης. Αντίθετα, συμβάλλει στην εμπέδωση του σεβασμού των πολιτών σε ένα κρατικό θεσμό.*
8. **Για την εκπλήρωση του προληπτικού του ρόλου, ο αστυνομικός απαιτείται να:**
  - Διαθέτει γνώσεις, τις οποίες επικαιροποιεί μέσω διαρκούς επιμόρφωσης.
  - Αναπτύσσει δεξιότητες επικοινωνίας, διαμεσολάβησης, ενεργητικής ακρόασης, διαχείρισης κρίσεων, συμμετοχής και εργασίας σε ομάδα.
  - Διατηρεί ίσες αποστάσεις, επιδεικνύοντας αμεροληψία και σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα.
  - Διαθέτει πίστη στις αρχές και στην αξία της πρόληψης.
9. **Η πρόληψη του εγκλήματος ωφελεί την ίδια την Αστυνομία.** *Η συνεργασία με τους πολίτες στο πλαίσιο της προληπτικής ασφάλειας διευκολύνει το έργο της Αστυνομίας, όχι μόνο στην πρόληψη του εγκλήματος, αλλά και στην εξιχνιάσή του.*
- Άλλα οφέλη:*
- Βελτίωση της εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στους φορείς εφαρμογή του νόμου
  - Ενδυνάμωση του ρόλου του αστυνομικού μέσω της απόκτησης νέων δεξιοτήτων
  - Αύξηση του κύρους του επαγγέλματος

10. Η πρόληψη του εγκλήματος δεν είναι πάντοτε εφικτή.

- Μείωση των κινδύνων από την έκθεση των αστυνομικών στη βία
- Απόσχιση στερεοτυπιών που συνδέονται με τη διακριτική μεταχείριση και την υπέρβαση των ορίων νόμιμης βίας κατά την άσκηση του αστυνομικού έργου

Υπάρχουν περιπτώσεις, κατά τις οποίες η πρόληψη του εγκλήματος δεν είναι εφικτή, όπως υπάρχουν και μορφές παραβατικής συμπεριφοράς που δεν είναι αντιμετωπίσιμες με προληπτικές δράσεις.

Οι περιπτώσεις αυτές δεν πρέπει να κλονίζουν την πίστη της Αστυνομίας στην αξία της πρόληψης ούτε να αποθαρρύνουν τα στελέχη της από την επιδίωξη εκπλήρωσης του προληπτικού τους ρόλου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2011), Πλαίσιο της Ε.Ε. για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0173&from=EL>

Οδηγίες της Ε.Ε. για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224(01)&from=EN)

Πλαίσιο της Ε.Ε. για τις Εθνικές Στρατηγικές Ένταξης των Ρομά 2011-2020

<https://jmonnet.symbiosis.org.gr/el/sygyxrono-evropaiko-kai-ethniko-thsmiko-plaisio-roma/>

Ευρωπαϊκή Πολιτική – Περιφερειακή Αστική Ανάπτυξη – Πολιτική Κοινωνικής Συνοχής

https://ec.europa.eu/regional_policy/el/2021_2027/

ν. 3304/2005 Αρχή της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού
ΦΕΚ 16/ Α'/2005

Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2012-2020

http://www.esfhellas.gr/elibrary/stratigiki_roma_el.pdf

Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινωνική Ένταξη 2013

https://www.eydamth.gr/lib/articles/newsite/ArticleID_615/ESKE.pdf

Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας 2021

<http://www.opengov.gr/minlab/wp-content/uploads/downloads/2021/06/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%88%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%9C%CE%B5%CE%AF%CF%89%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%A6%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82.pdf>

Αντωνοπούλου Μ. (2008), Θεωρία και ιδεολογία στη σκέψη των κλασικών της Κοινωνιολογίας, Αθήνα, Παπαζήση.

Ανδιοπούλου Ε., Παπαδόπουλος Φ., Τσακλόγλου Π. (1993,) Μελέτη 25, Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ελλάδα, ΙΝΕ ΓΕΣΣΕ.

Κοντογιώργης Γ. (2003), Πολίτες και πόλη, Έννοια και Τυπολογία της Πολιτειότητας, Αθήνα, Παπαζήσης.

Λαμπροπούλου Ε. (1999), Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Βιδάλη Σ. (2014), Αντεγκληματική πολιτική. Από την μικροεγκληματικότητα στο οργανωμένο έγκλημα, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ζαραφωνίτου Χ. (2019), Κοινοτικές μορφές πρόληψης του εγκλήματος και του φόβου του εγκλήματος. Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης - Αστυνομικός της Γειτονιάς, Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας με θέμα την Πρόληψη του Εγκλήματος, Εγκληματολογία (9), 41-51, Νομική Βιβλιοθήκη.

Καραγιαννίδης Χ. (2016), Η κρίση ως ευκαιρία για τη χάραξη και υλοποίηση κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής στο Αντεγκληματική Πολιτική και Κοινωνικός Έλεγχος σε εποχή Κρίσης, ΤΤ Ν Κουράκης, Αντ. Σάκκουλας

Καραθανάση Ε. (2000), Το κατοικείν των Τσιγγάνων , Αθήνα, Gutenberg.

Κοκκινάκη Φ. (2006), Εισαγωγή στη μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς, Αθήνα, Τυπωθήτω.

Μάρκου Γ., Παρθένης Χρ., Παπακωνσταντίνου Γ., Παυλή Κορρέ Μ (2018), Η ένταξη των Ρομά στην ελληνική κοινωνία - Ετερότητα και δομικός αποκλεισμός, Αθήνα, Γρηγόρης.

Νάσκου Π., Περάκη (2008), Μηχανισμοί Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική, δημοσιεύματα έδρας UNESCO Παν/μιου Μακεδονίας, Σάκκουλα.

Φαρσεδάκης, Ι. (2016), Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής στο Αντεγκληματική Πολιτική και Κοινωνικός Έλεγχος σε εποχή Κρίσης. ΤΤ Ν Κουράκης, Αντ. Σάκκουλας.

Χαλκιά, Α. (2017), Αντεγκληματική πολιτική και συμμετοχή των πολιτών, Εγκληματολογικές Μελέτες, τ. 4, Διόνικος.

III. Κοινωνική διαμεσολάβηση και προληπτική ασφάλεια

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι ο προσδιορισμός του περιεχομένου και των βασικών αρχών της κοινωνικής διαμεσολάβησης, μέσω της εξέτασης της Ρομά διαμεσολάβησης και της σύνδεσής της με την προληπτική / αστυνομική διαμεσολάβηση.

Ειδικότερα, στόχοι του κεφαλαίου είναι:

- Η παροχή γνώσεων σχετικά με το έργο των Ρομά διαμεσολαβητών και διασαφήνιση των προϋποθέσεων για την αποτελεσματική άσκησή του.
- Ο προσδιορισμός του περιεχομένου της αστυνομικής διαμεσολάβησης και η ανάδειξη του λειτουργικού δεσμού της με ζητήματα κοινωνικής ένταξης.

Λέξεις – κλειδιά: τρίτο μέρος, εμπιστοσύνη, ίση μεταχείριση, αποφυγή κρίσεων / συγκρούσεων, επαναπροσδιορισμός τρόπου εκτίμησης της απόδοσης.

III.1 Η Ρομά διαμεσολάβηση

Η εκπαίδευση Ρομά διαμεσολαβητών απασχόλησε πολλές ευρωπαϊκές χώρες στις δεκαετίες 1980 και 1990,² μεταξύ των οποίων ήταν και η Ελλάδα. Η πρώτη εκπαίδευση διαμεσολαβητών Ρομά στη χώρα πραγματοποιήθηκε το 1997 στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Απασχόλησης INTEGRA και του Προγράμματος ACCESS TO LIFE, που υλοποίησε η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης με τη συνεργασία της Αυτοδιοίκησης και διακρατικών φορέων.

Το 2010, στο πλαίσιο της Διακήρυξης του Στρασβούργου, τα κράτη-μέλη συμφώνησαν την υλοποίηση από το Συμβούλιο της Ευρώπης ενός Ευρωπαϊκού Προγράμματος κατάρτισης Ρομά διαμεσολαβητών, με σκοπό τη συγκέντρωση, αναγνώριση και έγκριση των υπαρχόντων σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, αξιοποιώντας συγχρόνως τις πηγές, τα πρότυπα, τη μεθοδολογία, τη δικτύωση και τις δομές που διαθέτει το Συμβούλιο της Ευρώπης, σε στενή συνεργασία με τις εθνικές και τις τοπικές αρχές των χωρών.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Συμβουλίου της Ευρώπης έφερε τον τίτλο ROMED, ξεκίνησε το 2011 και υλοποιήθηκε σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του έργου των διαμεσολαβητών και, κατά συνέπεια, τη βελτίωση της επικοινωνίας και της συνεργασίας μεταξύ των Ρομά και των δημόσιων υπηρεσιών (εκπαίδευσης, υγειονομικής περίθαλψης, απασχόλησης) και των τοπικών αρχών.

Σήμερα, σε όλη την Ευρώπη, η διαμεσολάβηση αποτελεί ένα από τα πλέον βασικά εργαλεία για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την κοινωνική ένταξη των Ρομά. Η Εθνική Στρατηγική της Ελλάδας για τους Ρομά αναγνωρίζει επίσης τη σημασία του θεσμού της, ενώ, από το 2016, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄ Βαθμού δύνανται να λειτουργούν Κέντρα Κοινότητας με Παραρτήματα για Ρομά, στα οποία είναι υποχρεωτική η πρόσληψη και η απασχόληση Ρομά

---

² Ισπανία (1980), Ηνωμένο Βασίλειο (1990), Γαλλία (1990), Τσεχία (1993) κ.α.

διαμεσολαβητών (ΦΕΚ 21 Α΄ και 854 Α΄ του 2016). Η συμβολή των Ρομά διαμεσολαβητών σε θέματα κοινωνικής ένταξης αξιολογείται, σε κάθε περίπτωση, ως ιδιαίζοντως σημαντική από τους αρμόδιους εθνικούς και ενωσιακούς φορείς. Ωστόσο, η αξιοποίησή τους παραμένει περιορισμένη, τόσο από την άποψη των απασχολούμενων με αμοιβή διαμεσολαβητών όσο και των κρατικών φορέων που αξιοποιούν τις δυνατότητές τους.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής και η διαδικασία της διαμεσολάβησης

Η έννοια της διαμεσολάβησης δεν αλλάζει, είτε ασκείται από τον αστυνομικό διαμεσολαβητή ή από το διαμεσολαβητή Ρομά. Κατά συνέπεια, ο ρόλος των ατόμων που αναλαμβάνουν αυτό το έργο, καθώς και οι δεξιότητες που πρέπει να διαθέτουν για να ανταποκριθούν σε αυτό, έχουν κοινά χαρακτηριστικά.

Πάνω σε αυτή τη βάση, επισημαίνονται τα ακόλουθα:

Ο Ρομά διαμεσολαβητής δεν είναι εκπρόσωπος των Ρομά, επομένως ο ρόλος του διαφέρει από το ρόλο των συλλόγων και των συλλογικοτήτων Ρομά.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής έχει προληπτικό ρόλο, εξίσου σημαντικό και ωφέλιμο για τους Ρομά και για τους μη Ρομά. Η δράση του, εθελοντική ή ως αμειβόμενο στέλεχος υπηρεσιών, μπορεί να συμβάλει στην ενδυνάμωση της κοινότητας Ρομά και στην ανάπτυξη και στη διατήρηση του συνδέσμου μεταξύ των τοπικών αρχών, της τοπικής κοινωνίας και των τοπικών κοινοτήτων Ρομά, παρέχοντας τη δυνατότητα για ουσιαστική επικοινωνία και εποικοδομητική συνεργασία.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής δεν υπηρετεί αποκλειστικά το ένα από τα δύο μέρη, δηλαδή την κοινότητα των Ρομά, από την οποία προέρχεται, ή ένα δημόσιο φορέα ή την υπηρεσία, στην οποία απασχολείται, ή οποιαδήποτε συλλογικότητα της τοπικής κοινωνίας.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής είναι το «τρίτο ουδέτερο μέρος», το οποίο αναλαμβάνει αυτό το ρόλο είτε μετά από αίτημα των δύο μερών είτε με τη σύμφωνη γνώμη τους, όντας πρόσωπο κοινά αποδεκτό.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής, ως τρίτο πρόσωπο, δρα αμερόληπτα.

Εάν ως διαμεσολαβητής μεταξύ της κοινότητας Ρομά και μιας δημόσιας αρχής ή φορέα (όπως η Αστυνομία), υπηρεσίας ή άλλης συλλογικότητας, ευνοεί ένα από τα δύο μέρη, η διαδικασία της διαμεσολάβησης αναμένεται να μην έχει βιώσιμα αποτελέσματα, καθώς αυτά δεν θα είναι αμοιβαία ικανοποιητικά.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής δεν ευθύνεται για το αποτέλεσμα της διαδικασίας διαμεσολάβησης.

Είναι δυνατό τα ενδιαφερόμενα μέρη να μην καταλήξουν σε κοινές αποφάσεις σχετικά με το θέμα, για το οποίο κινήθηκε η διαδικασία της διαμεσολάβησης. Όμως, ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, η διαμεσολάβηση, λειτουργεί μακροπρόθεσμα θετικά. Είναι ίδιον της κοινωνίας η διαφορετικότητα των μελών της και το αναπόφευκτο των συγκρούσεων. Η διαμεσολάβηση προωθεί την επικοινωνία, την αλληλογνωριμία και την αλληλοκατανόηση και, ακόμη και όταν δεν καταλήγει σε συγκεκριμένες λύσεις, βελτιώνει τις σχέσεις των εμπλεκόμενων μερών.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής δεν λαμβάνει αποφάσεις.

Ο διαμεσολαβητής δεν έρχεται στη διαμεσολάβηση με δικές του θέσεις και ειλημμένες ήδη αποφάσεις του, αλλά καλείται να διευκολύνει την επικοινωνία εκείνων που εκφράζουν τις θέσεις και θα λάβουν τις αποφάσεις. Το ζητούμενο για το διαμεσολαβητή είναι να αντιληφθούν τα δύο μέρη το κοινό τους συμφέρον και αυτό να αποτελέσει τη γέφυρα της επικοινωνίας και της συνεργασίας μεταξύ τους, προκειμένου να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να επιτύχουν τη συναίνεση με στόχο το κοινό καλό.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης και ανοικτής επικοινωνίας με τα δύο μέρη.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής οφείλει να αναγνωρίζει ότι τα δύο μέρη έχουν διαφορετικά βιώματα, διαφορετικές ανάγκες, κατά συνέπεια βλέπουν διαφορετικά τα πράγματα.

Έχοντας αυτή την αφετηρία, μέσα από την ενεργητική ακρόαση των εμπλεκόμενων μερών προσπαθεί να κατανοήσει την κατάσταση και να αντιληφθεί τις απόψεις και τα συναισθήματα, καθώς επίσης τα στερεότυπα και τις στάσεις που αντανακλώνται σε αυτά.

Το επόμενο βήμα του είναι η διευκόλυνση και ενίσχυση της ειλικρινούς επικοινωνίας προς την κατεύθυνση της ενδυνάμωσης των δεσμών και της συμπόρευσης με κοινούς στόχους, που τα ίδια τα εμπλεκόμενα μέρη θα καθορίσουν.

Ο Ρομά διαμεσολαβητής εκπαιδεύεται για να ασκήσει το ρόλο του και ακολουθεί τον Κώδικα Δεοντολογίας της Ρομά διαμεσολάβησης.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν αντικείμενο της βασικής εκπαίδευσης των διαμεσολαβητών. Εάν για την εκπλήρωση του διαμεσολαβητικού ρόλου απαιτούνται επιπλέον, ειδικότερες γνώσεις και πληροφορίες, είναι απαραίτητες αντίστοιχες επιμορφωτικές δράσεις. Σημειώνεται επίσης

ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει εκδώσει σαφείς οδηγίες για τον τρόπο άσκησης της Ρομά διαμεσολάβησης και Κώδικα Δεοντολογίας που οφείλει να εφαρμόζει ο Ρομά διαμεσολαβητής.

Ρομά διαμεσολάβηση και αστυνομική διαμεσολάβηση

Ο Ρομά διαμεσολαβητής, γνωρίζοντας τη λειτουργία των θεσμών, τις ανάγκες και τις αντιλήψεις της ευρύτερης κοινωνίας, καθώς και της Ρομά κοινότητας μπορεί να συμβάλει, ώστε μαζί με τον αστυνομικό διαμεσολαβητή να διαχειριστούν προληπτικά κρίσεις που προκύπτουν καθημερινά σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας - στα σχολεία, σε υπηρεσίες διοίκησης, υγείας, κοινωνικής φροντίδας ή απασχόλησης - και οφείλονται, συνήθως, στην έλλειψη επικοινωνίας και συναντίληψης των δύο πλευρών.

Κατά τον ίδιο τρόπο, μπορεί να συμβάλει μαζί με τον αστυνομικό διαμεσολαβητή, ώστε Ρομά και μη Ρομά, που διαβιούν στην ίδια περιοχή, να συμφωνήσουν πάνω σε στόχους που προωθούν την κοινωνική ισότητα και την κοινωνική συνοχή με οφέλη αμοιβαία, για την πρόοδο του συνόλου της τοπικής κοινωνίας με όρους βιωσιμότητας.

Πάνω σε αυτή τη βάση, ο αστυνομικός διαμεσολαβητής και ο διαμεσολαβητής Ρομά μπορούν από κοινού να συμβάλουν στην εκπλήρωση της αποστολής της Αστυνομίας, που αποτελεί, ταυτόχρονα, κοινωνική προσδοκία - στη διασφάλιση της δημόσιας ειρήνης, της ευταξίας και της απρόσκοπτης κοινωνικής διαβίωσης για την προστασία του Κράτους και του δημοκρατικού πολιτεύματος.

III.2 Κοινωνική ένταξη και προληπτική διαμεσολάβηση

Παρά το γεγονός ότι οι Ρομά ζουν εδώ και αιώνες στην Ευρώπη και ανήκουν στην ιστορία και στον πολιτισμό της, εξακολουθούν να υφίσταται διακρίσεις και αποκλεισμό, θεωρούμενοι σε αρκετές περιπτώσεις ως «ξένοι» (Πανταζής, 2015). Οι Ρομά στην Ευρώπη διαφοροποιούνται μεταξύ τους, αντιμετωπίζουν ωστόσο κοινά προβλήματα: διακρίσεις και αποκλεισμό από πολλαπλά πεδία του δημόσιου βίου, μη ισότιμη πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες και κοινωνικά αγαθά, στη στέγαση, σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης και στην απασχόληση.

Οι Ρομά στην Ελλάδα, αν και είναι πολλά χρόνια εγκαταστημένοι και έχουν ελληνική ιθαγένεια, ακόμη και σήμερα αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής ένταξης και διεκδικούν την κοινωνική αποδοχή και ίση πρόσβαση σε κοινωνικά αγαθά και δημόσιες υπηρεσίες.

Η κοινωνικο-οικονομική θέση τους στην κοινωνική πυραμίδα είναι η χαμηλή (Νόβα- Καλτσούνη, 2004). Ένα σημαντικό μέρος των Ρομά ζει σε συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού, σε καταυλισμούς ή παραπήγματα, χωρίς πρόσβαση σε ηλεκτρισμό, ύδρευση και αποχέτευση ή σε υποβαθμισμένες γειτονιές, αδυνατώντας να καλύψει τις βασικές ανάγκες επιβίωσης και συμμετέχοντας σε χαμηλό ποσοστό στην ευημερία, στην κοινωνική ασφάλιση και στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τις τελευταίες δεκαετίες γίνεται προσπάθεια εφαρμογής Εθνικής Στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά, ωστόσο τα προβλήματα παραμένουν.

Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, μέσα στις οποίες διαβιούν, αποτελούν σημαντικό λόγο της αδιαφορίας συμμόρφωσης των Ρομά με τους κοινωνικούς κανόνες και, συνεπώς, φαινομένων αντικοινωνικής συμπεριφοράς και παραβατικών πράξεων, που, εκτός των άλλων, ενισχύουν και στις δύο πλευρές (Ρομά και μη Ρομά) στερεότυπα και προκαταλήψεις που ανατροφοδοτούν τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Εύλογο γίνεται, εντός αυτού του πλαισίου, γιατί στις περιοχές, στις οποίες οι Ρομά εμφανίζουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, η ευρύτερη κοινωνία δυσκολεύεται να τους αποδεχτεί ως ισότιμα μέλη της και δυσχεραίνεται η εφαρμογή μέτρων κοινωνικής ένταξης.

Η εμπλοκή μέρους των Ρομά σε παραβατικές πράξεις αποτελεί το πεδίο συνάντησής τους με τους εφαρμοστές του νόμου, την Αστυνομία. Η αλληλεπίδραση, ωστόσο, μεταξύ των αστυνομικών και των Ρομά και οι διαμορφούμενες μεταξύ τους σχέσεις δεν έχουν επαρκώς μελετηθεί, ενώ ακόμη λιγότερες είναι οι παρεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί για τη βελτίωση αυτών των σχέσεων μέσα στο ευρύτερο περιβάλλον της προληπτικής ασφάλειας.

Ιστορικά, η Αστυνομία ήταν ο πρώτος κρατικός φορέας με τον οποίο έρχονταν σε επαφή μέλη των κοινοτήτων Ρομά και, ειδικότερα, πρόσφυγες Ρομά, οι οποίοι ήλθαν στην Ελλάδα μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, για να αποκτήσουν τα απαιτούμενα έγγραφα παραμονής.

Οι αστυνομικοί υπάλληλοι αποτελούν μέρος της κοινωνίας και ενδέχεται, ως «κοινωνικά άτομα» με προδιαμορφωμένες στάσεις και αντιλήψεις στη βάση των προσωπικών και επαγγελματικών εμπειριών τους, να φέρουν και οι ίδιοι στερεότυπα και προκαταλήψεις για τους Ρομά. Υπό την επίδραση αυτών των στερεοτύπων, αλλά, κυρίως, υπό την πίεση των πολιτών και προς χάρη της δημόσιας ειρήνης, ευταξίας και ασφάλειας, είναι πιθανή διαφοροποιημένη στάση και αστυνομική δράση απέναντι στις κοινότητες Ρομά, που εκδηλώνονται είτε με την υπο-αστυνόμευση είτε με την υπερ-αστυνόμευση. *Η υπο-αστυνόμευση αναφέρεται στην παροχή μη επαρκούς υποστήριξης και προστασίας των Ρομά από τη βία και την εγκληματική συμπεριφορά που στρέφεται σε βάρος τους. Η υπερ-αστυνόμευση, από την άλλη πλευρά, αναφέρεται στον υπερβολικό αστυνομικό έλεγχο και διακριτική μεταχείριση των Ρομά παρεκκλίνοντων ή παραβατών ή/και στην υποτιμητική μεταχείριση των Ρομά, γενικότερα, στην παραβίαση των δικαιωμάτων τους κατά την αστυνομική έρευνα ή στην άσκηση λεκτικής και σωματικής βίας (OSCE, 2010:31-34).*

Και οι ίδιοι οι Ρομά, ωστόσο, έχει διαπιστωθεί ότι γίνονται φορείς αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων έναντι της Αστυνομίας. Έχοντας βιώσει κοινωνική προκατάληψη, στιγματισμό, απομόνωση ή/και εχθρότητα, συχνά στρέφουν τη δυσαρέσκεια και την απογοήτευσή τους στους αστυνομικούς, καθώς αποτελούν τους επαγγελματίες πρώτης γραμμής που εκπροσωπούν τον κατεξοχήν επίσημο φορέα ελέγχου και επιβολής του νόμου. Εμφανίζονται έτσι προκατειλημμένοι, αρνούμενοι την επικοινωνία και τη συνεργασία με τις αστυνομικές αρχές. Επιπρόσθετα και για τους ίδιους λόγους, θεωρούν ότι στοχοποιούνται άδικα, ότι υφίστανται υπέρμετρο έλεγχο σε μια προσπάθεια περιστολής των ελευθεριών τους, όπως αυτές γίνονται αντιληπτές, και περαιτέρω υποβάθμισή τους. Απόρροια αυτής της αντίληψής τους είναι η πρόκληση εντάσεων, ακόμα και συγκρούσεων που συντηρούν το φαύλο κύκλο του κοινωνικού αποκλεισμού.

Είναι σε κάθε περίπτωση αναγκαία και πάντοτε επίκαιρη η καταβολή συντονισμένης προσπάθειας για την ανάπτυξη και την ενίσχυση διαύλων επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των κοινοτήτων Ρομά και των αστυνομικών: η εφαρμογή ενός μοντέλου αστυνόμευσης, εναρμονισμένου με τις δημοκρατικές αρχές και την προώθηση της κοινωνικής ισότητας με σκοπό την ειρηνική συνύπαρξη και την κοινωνική ευημερία. Προς αυτή την κατεύθυνση, οι έννοιες της διαμεσολάβησης και της προληπτικής ασφάλειας αποτελούν μια πρόκληση για τη σύγχρονη Αστυνομία, που επιχειρεί να εντάξει την αστυνόμευση μέσα στην κοινότητα. Η σύγχρονη Αστυνομία προωθεί την κοινοτική αστυνόμευση, η οποία προϋποθέτει θετική στάση απέναντι σε κάθε μέλος της κοινωνίας και στα προβλήματά του για την ενδυνάμωση των δεσμών και των κοινωνικών λειτουργιών - στοιχείων απαραίτητων για την, μεταξύ άλλων, προληπτική διαχείριση της εγκληματικότητας (Πανούσης, 2017).

Η βελτίωση της συνεργασίας και η αύξηση της εμπιστοσύνης μεταξύ της Αστυνομίας και των Ρομά, μπορεί να οδηγήσει σε μια καλύτερη αστυνόμευση με αντίκτυπο στη βελτίωση της ασφάλειας των κοινοτήτων Ρομά και στην ειρηνική διαβίωση της ευρύτερης τοπικής κοινωνίας. **Η αποστολή του προληπτικού / αστυνομικού διαμεσολαβητή εντός αυτού του πλαισίου, του αστυνομικού που έχει γνώση των συνθηκών διαβίωσης και των αναγκών των Ρομά που διαβιούν στην περιοχή ευθύνης τους και με επαγγελματισμό, αμεροληψία και επικοινωνιακές δεξιότητες λειτουργεί προληπτικά – για την αποφυγή κρίσεων και πριν την εκδήλωση συγκρούσεων – αναδεικνύεται ως έργο μείζονος σημασίας.**

Η επιδίωξη της άμεσης επαφής με μια κοινωνική ομάδα που την αντιλαμβανόμαστε ως «ξένη» και, μερικές φορές, την αντιμετωπίζουμε ως «απειλή», μπορεί να ανατρέψει αρνητικά στερεότυπα.

Επισημαίνεται ότι η Αστυνομία δεν μπορεί ούτε απαιτείται να επιλύσει μόνη της τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κοινωνικές ομάδες, οι οποίες απειλούνται ή πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Κάθε προσπάθεια για κοινωνική ένταξη έχει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και προϋποθέτει τη συλλειτουργία πολλαπλών ενεργών συντελεστών: του κράτους, των κοινωνικών θεσμών, των τοπικών αρχών, της Κοινωνίας των Πολιτών, των ίδιων των κοινωνικών ομάδων που απειλούνται από τον κοινωνικό αποκλεισμό, κάθε πολίτη της χώρας. Σε αυτή την προσπάθεια, ο αστυνομικός διαμεσολαβητής αναλαμβάνει, υπό όρους και προϋποθέσεις, ένα σημαντικό ρόλο.

III.3 Η αστυνομική διαμεσολάβηση

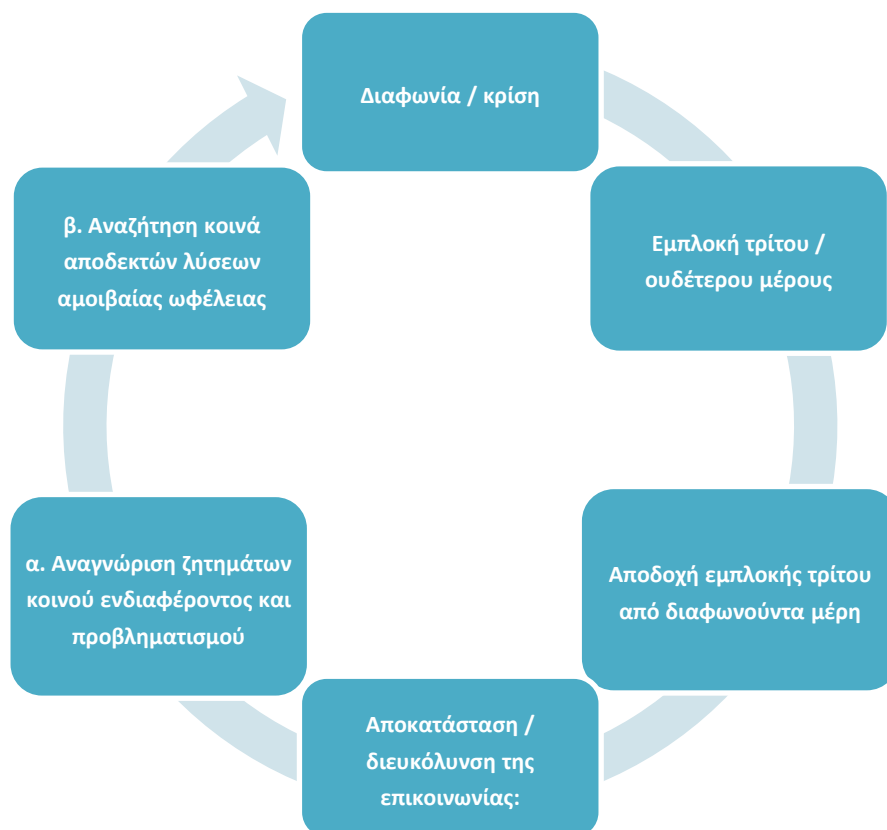
Η αστυνομική διαμεσολάβηση δεν διαφέρει, επί της αρχής, από κάθε άλλη μορφή κοινωνικής διαμεσολάβησης (π.χ. διαμεσολάβηση Ρομά). Η διαδικασία που εφαρμόζεται στην περίπτωση της είναι, επί της ουσίας, η ίδια. Ο τρόπος όμως εφαρμογής της, καθώς και οι προϋποθέσεις και οι όροι για την εφαρμογή της διαμορφώνονται, λαμβάνοντας υπόψιν την αποστολή, το ρόλο και τα ειδικά χαρακτηριστικά της επαγγελματικής ομάδας, από την οποία προέρχεται ο διαμεσολαβητής.

❖ Η έννοια της αστυνομικής διαμεσολάβησης

Ως διαμεσολάβηση περιγράφεται η διαδικασία ειρηνικής επίλυσης διαφορών και συγκρούσεων, που λαμβάνει χώρα μεταξύ των διαφωνούντων μερών και ενός τρίτου, ουδέτερου προσώπου, του διαμεσολαβητή, με σκοπό την εύρεση μιας αμοιβαία αποδεκτής και ωφέλιμης λύσης (Κουράκης & Σπυρόπουλος, 2017). Στην περίπτωση της αστυνομικής διαμεσολάβησης, την προετοιμασία, οργάνωση και διεξαγωγή της σχετικής διαδικασίας αναλαμβάνει ένας κατάλληλα εκπαιδευμένος αστυνομικός, λειτουργώντας προληπτικά, για την αποφυγή εκδήλωσης συγκρούσεων, με ειδικούς στόχους:

- την αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων μέσω του εποικοδομητικού διαλόγου
- τη βελτίωση του επιπέδου επικοινωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών
- την ενίσχυση της συνεργασίας τους
- την αποκατάσταση των σχέσεών τους

Ο κύκλος της διαμεσολάβησης

❖ Πώς συνδέεται η αστυνομική διαμεσολάβηση με την προληπτική ασφάλεια;

Στο πλαίσιο ανάληψης του προληπτικού του ρόλου, ο αστυνομικός επιδιώκει την ενδυνάμωση των σχέσεών του με τον πολίτη και τη γνώση των προβλημάτων της καθημερινότητάς του, με σκοπό τη συνεργασία μαζί του για το σχεδιασμό και την εφαρμογή λύσεων που στοχεύουν αφενός στην πρόληψη του εγκλήματος, αφετέρου στην ειρηνική συμβίωση και στην κοινωνική ευημερία.

Η προληπτική αστυνομική δράση αποτελεί το κατεξοχήν πρόσφορο έδαφος, στο οποίο μπορεί να λειτουργήσει η αστυνομική διαμεσολάβηση και να αποδώσει καρπούς, καθώς ικανές κι αναγκαίες συνθήκες για την εφαρμογή της είναι:

- η διάθεση συνεργασίας
- η αμοιβαία εμπιστοσύνη
- ο αλληλοσεβασμός και
- η ισότιμη μεταχείριση,

συνθήκες που απαντώνται στο πλαίσιο μιας προληπτικού τύπου αντεγκληματικής πολιτικής.

Ο αστυνομικός διαμεσολαβητής αναλαμβάνει δράση σε συνεργασία με τους πολίτες και τοπικούς συμμάχους (τοπικές Αρχές και υπηρεσίες, επαγγελματίες, άλλους διαμεσολαβητές, εκπροσώπους της Κοινωνίας των Πολιτών, μέλη και εκπροσώπους κοινωνικών ομάδων), με σκοπό να αποτρέψει την εκδήλωση ενός προβλήματος. Η διαμεσολαβητική του δράση αποβλέπει στη γεφύρωση διαφορών και αντιπαλοτήτων μεταξύ κοινωνικών ομάδων, λειτουργώντας προληπτικά και διασφαλίζοντας όρους κοινωνικής ειρήνης μέσω της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής.

❖ Πώς ενεργεί ο αστυνομικός διαμεσολαβητής;

Το θάρρος είναι αυτό που χρειάζεται, για να σηκωθείς και να μιλήσεις.
Το θάρρος είναι, επίσης, αυτό που χρειάζεται, για να καθίσεις και να ακούσεις.

Ουίνστον Τσώρτσιλ

Ο αστυνομικός διαμεσολαβητής θα μπορούσε να προσδιοριστεί ως ένας «διευκολυντής της επικοινωνίας», που παρεμβαίνει με σκοπό να βοηθήσει τα διαφωνούντα μέρη να αναγνωρίσουν την αιτία της διαφωνίας τους και, επιπρόσθετα, να συνεργαστούν με την υποστήριξή του, προς αποφυγή της ρητής (εκπεφρασμένης) ή άρρητης (υποβόσκουσας) αντιπαλοτήτάς τους (Walker, & Torres). Για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού, ο αστυνομικός διαμεσολαβητής αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας μια διαδικασία, ως:

- ένας εκπαιδευμένος επαγγελματίας σε θέματα επικοινωνίας και ασφάλειας, που επιδιώκει την ειρηνική διευθέτηση μιας διαφωνίας / κρίσης
- ένα ουδέτερο μέρος ως προς τους διαφωνούντες
- ένας αμερόληπτος παράγοντας που δεν συνηγορεί ούτε ασκεί κριτική
- ένας δημόσιος λειτουργός που διερευνά αμοιβαία αποδεκτές και επωφελείς λύσεις
- Ένα πρόσωπο που χαίρει της εμπιστοσύνης και του σεβασμού των εμπλεκόμενων μερών λόγω των ικανοτήτων του και, κυρίως, του ειλικρινούς και ανιδιοτελούς ενδιαφέροντός του.

❖ Προϋποθέσεις για την εφαρμογή της αστυνομικής διαμεσολάβησης:

Για την εφαρμογή της αστυνομικής διαμεσολάβησης, ως βασικές προϋποθέσεις τίθενται:

- Η τοποθέτησή της μέσα σε ένα περιβάλλον πρόληψης του εγκλήματος
- Ο επαναπροσδιορισμός στον τρόπο εκτίμησης της απόδοσης του αστυνομικού έργου.
Όταν η απόδοσή του αξιολογείται στη βάση των συλλήψεων που πραγματοποιήθηκαν, των κλήσεων που επιδόθηκαν, και παρόμοιων ποσοτικών μετρήσεων, η αστυνομική διαμεσολάβηση δεν αποτελεί κίνητρο για τους αστυνομικούς.
Αντίθετα, αν η εκτίμηση στηρίζεται στη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από την Αστυνομία, στην εξάλειψη / περιορισμό των συνθηκών συγκρούσεων, στη συνεργατική επίλυση των προβλημάτων κ.ο.κ., τότε υπάρχουν πραγματικά περιθώρια ανάληψης αστυνομικής διαμεσολαβητικής δράσης.
- Η προετοιμασία του κοινού να αποδεχθεί ένα διαφορετικό τύπο αστυνόμευσης.
Όταν η Αστυνομία δεν περιορίζεται στον κατασταλτικό της ρόλο, αλλά προκρίνει και προωθεί προληπτικές πρακτικές, αναμένεται οι πολίτες να είναι έτοιμοι και πρόθυμοι να συνεργαστούν μαζί της στο πλαίσιο της αστυνομικής διαμεσολάβησης.
- Η προετοιμασία του αστυνομικού προσωπικού που θα αναλάβει διαμεσολαβητικό / προληπτικό μέσω της παροχής κατάλληλης εκπαίδευσης και συνεχούς επιμόρφωσης.

Επιπλέον, επισημαίνεται ότι:

- Η διαμεσολάβηση λαμβάνει χώρα υπό τον όρο τήρησης ίσων αποστάσεων, με αποκλειστικό σκοπό τη διευκόλυνση του διαλόγου.

Ο αστυνομικός που αναλαμβάνει το ρόλο του προληπτικού διαμεσολαβητή, πρέπει να έχει ανεπτυγμένες δεξιότητες οριοθέτησης - του εαυτού του και των άλλων -, ώστε να είναι σε θέση να διαχειριστεί διαφορετικές συμπεριφορές, στάσεις και αντιλήψεις (συμπεριλαμβανομένων των δικών του).

- Ο αστυνομικός διαμεσολαβητής λειτουργεί ως «ειρηνοποιός» - έναντι του στερεοτύπου του «σκληροτράχηλου αστυνομικού υπερ-ήρωα» διώκτη του εγκλήματος.

Ο αστυνομικός / ειρηνοποιός δεν υπολείπεται του αστυνομικού / διώκτη, ούτε είναι λιγότερο αποτελεσματικός στην αντιμετώπιση του εγκλήματος. Ο αστυνομικός διαμεσολαβητής δρα μεθοδικά, χρησιμοποιώντας αναλυτική και συνθετική σκέψη, θέτει ως σκοπό την κοινωνική αλλαγή και ανάπτυξη και μέσω βραχυπρόθεσμων στόχων επιδιώκει μακροπρόθεσμα βιώσιμα αποτελέσματα.

❖ Βασικά χαρακτηριστικά του αστυνομικού διαμεσολαβητή³

Ο αστυνομικός διαμεσολαβητής ανταποκρίνεται στον ρόλο του, όταν είναι:

- **Μη διακριτικός:** Αντιμετωπίζει τα μέρη χωρίς διακρίσεις. Απευθύνεται και στα δύο μέρη με τον ίδιο τρόπο. Δεν εξετάζει όρους και συμφωνίες που ωφελούν μια πλευρά.
- **Αντικειμενικός:** Αποστασιοποιείται, για να αναλύσει τις προτεινόμενες λύσεις και να αξιολογήσει τα δυνατά και αδύναμα σημεία τους. Από αυτό το χαρακτηριστικό του εξαρτάται, σε σημαντικό βαθμό, η εμπιστοσύνη που θα αποκτήσουν τα μέρη προς το πρόσωπο και το ρόλο του.
- **Οξυδερκής και ευέλικτος:** Κατανοεί σε βάθος την επίμαχη διαφορά. Βοηθάει στη ροή του διαλόγου μεταξύ των μερών, προκειμένου οι εμπλεκόμενοι να παραμένουν προσηλωμένοι στο στόχο της διαμεσολάβησης, αναζητώντας τρόπους συνδυασμού και συμβιβασμού των θέσεων τους.
- **Ενσυναίσθητικός:** Κατανοεί τα αίτια της επίμαχης διαφοράς, στοχεύοντας στη διερεύνηση των αναγκών και των συναισθημάτων των εμπλεκόμενων. Η ικανότητα της ενσυναίσθησης συντελεί στην εδραίωση της πεποίθησης από πλευράς των τελευταίων, ότι οι εναλλακτικές λύσεις που εξετάζονται θα απαντούν στις ανάγκες τους και θα ικανοποιούν τα συμφέροντά τους.
- **Ενεργός ακροατής:** Ακούει με προσοχή και ενδιαφέρον τα ζητήματα που τίθενται.
- **Ειλικρινής / αξιόπιστος:** Επιδεικνύει συνέπεια λόγων και πράξεων. Η ειλικρίνεια και η αξιοπιστία του συντελεί στην εμπιστοσύνη και στη συνέπεια των εμπλεκόμενων μερών.

❖ Σε ποιες περιπτώσεις δεν είναι δυνατή η αστυνομική διαμεσολάβηση

Μέσω της διαμεσολάβησης μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι διαφωνούμε και να συνεργαστούμε για την επίτευξη μιας κοινής προόδου.⁴

Η αστυνομική διαμεσολάβηση δεν είναι, ωστόσο, εφικτή, όταν ο αστυνομικός:

---

³ Besemer, 2014.

⁴ Βλ. Οργανισμός Προώθησης Εναλλακτικών Μεθόδων Επίλυσης Διαφορών, <https://www.opemed.gr>

- Διακατέχεται από προκαταλήψεις και στερεότυπα, τα οποία παραβλέπει ή δεν αναγνωρίζει.
- Επιδιώκει την επιβολή εξουσίας.
- Θεωρεί τη γνώση του αδιαπραγμάτευτη.
- Δεν επικοινωνεί αποτελεσματικά.
- Δεν εμπνέει εμπιστοσύνη και σεβασμό.
- Δεν έχει ή δεν πείθει για το ειλικρινές του ενδιαφέρον.
- Χρησιμοποιεί τη διαμεσολάβηση για την εξυπηρέτηση άλλων σκοπών, πλην των στόχων της ίδιας της διαμεσολάβησης.

Σημεία - κλειδιά για την απόδοση του αστυνομικού διαμεσολαβητή

- Ακούω με προσοχή τους κατοίκους της περιοχής ευθύνης μου, χωρίς να υποθέτω ότι γνωρίζω εκ των προτέρων τα θέματα / προβλήματα που τους απασχολούν.
- Προσπαθώ να δω τη γειτονιά με τον τρόπο που την βλέπει ο πολίτης.
- Έχω υπόψη μου ότι πολλές από τις ανησυχίες που εκφράζουν οι κάτοικοι μιας περιοχής για την ασφάλεια στη γειτονιά τους, οφείλονται σε εκδηλώσεις αντικοινωνικής συμπεριφοράς και μικροπαραβάσεις, θέματα τα οποία συχνά θεωρούνται ήσσονος σημασίας με τους παραδοσιακούς αστυνομικούς όρους.
- Οικοδομώ σχέσεις εμπιστοσύνης με τους κατοίκους της περιοχής: η αντιμετώπιση των θεμάτων που τίθενται από τους ίδιους σε προτεραιότητα και η ενημέρωσή τους αναφορικά με την πρόοδο των σχετικών εργασιών, συμβάλλουν στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ της κοινότητας και της Αστυνομίας.
- Πληροφορούμαι για τις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κοινωνικές υποομάδες, οι οποίες διαβιούν στην περιοχή ευθύνης μου.
- Αναγνωρίζω τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις μου – Λειτουργώ επαγγελματικά, μη διακριτικά, με αμεροληψία.
- Συνεργάζομαι με εκπαιδευμένους και έμπειρους διαμεσολαβητές μιας κοινωνικής υποομάδας για το σχεδιασμό και την υλοποίηση προληπτικών δράσεων.
- Δεν ξεχνώ ότι λύσεις βιώσιμες είναι οι αμοιβαία αποδεκτές, που προέρχονται από τους άμεσα ενδιαφερόμενους.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Συμβούλιο της Ευρώπης, ROMED.

<https://coe-romed.org/resources>

Jean-Pierre Liégeois, “Developments in mediation – Current challenges and the role of ROMED”

“Experiencing ROMED – A legacy for improved Roma participation”

“Mediators' Code of Ethics”

ROMED High Level Stakeholder Seminar “Taking Stock and Looking Forward”

“The ROMED1 Trainers' Handbook - complete version”

“ROMED2 Guidelines and Resources for National and Local Facilitators”

Recommendation CM/Rec (2012) “Mediation as an effective tool for promoting respect for human rights and social inclusion of Roma”

Curriculum of mediation of Council of Europe

Κοντογιώργης Γ. (2003), Πολίτες και πόλη: Έννοια και Τυπολογία της Πολιτειότητας, Αθήνα, Παπαζήσης.

Θάνος Θ., Χατζάκη Μ., Κουράκης Ν. (2011), Η διαμεσολάβηση στο σχολείο και την κοινωνία, Αθήνα, Πεδίο.

Χρυσόχου Ξ. (2009), Πολυπολιτισμική πραγματικότητα, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Χρηστάκης Ν.Α. (2016), Ψυχοκοινωνιολογία των μαζικών επικοινωνιών, Αθήνα, Gutenberg.

Besemer, Cr. (2014), Διαμεσολάβηση, Μεσολάβηση σε συγκρούσεις, (μτφρ. Θεοχάρης Αγγελίδης), Θεσσαλονίκη, ANTIΓΟΝΗ.

Κουράκης Ν., Σπυρόπουλος Φ. (2017), Η σχολική διαμεσολάβηση, Επιστημονικά αποτυπώματα, τ. 2, Crime Times.

Stulberg J. (2011), The theory and practice of mediation: A reply to Professor Susskind.

<http://law.marquette.edu/courtadr/wp-content/uploads/2011/07/Stulberg-Vermont-LR9162.pdf>

Volpe M. (2014), Police and Mediation: Natural, Unimaginable or Both, In J.M. Fritz, Moving Toward a Just Peace, New York, Springer.

Walker J., Torres J., Mediation: A Useful Resource for Campus Law Enforcement

<https://justiceacademy.org/iShare/Library-Campus/Mediation%20in%20Law%20Enforcement.pdf>

IV. Στερεοτυπικές αντιλήψεις, προκατάληψη και διακριτική συμπεριφορά

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η διερεύνηση των επιδράσεων των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων στο αστυνομικό έργο. Μέσα από την αποσαφήνιση εννοιών όπως, στερεότυπα, προκαταλήψεις, ασυνείδητη μεροληψία, διακριτική μεταχείριση κ.ά. επιδιώκεται η ενίσχυση της προσπάθειας αναγνώρισης στάσεων και αντιλήψεων που θέτουν προσκόμματα στην ισότιμη μεταχείριση ατόμων ή ομάδων.

Ειδικότερα, στόχοι του κεφαλαίου είναι:

- Η παροχή γνώσεων για την κατανόηση της στερεοτυπικής αντίληψης.
- Η κατανόηση των κινδύνων που εγκυμονούν οι προκαταλήψεις εις βάρος ατόμων ή ομάδων.
- Η ανάπτυξη δεξιοτήτων για την αναγνώριση προφανών ή λανθανουσών στερεοτυπιών και προκαταλήψεων.

Λέξεις - κλειδιά: στερεότυπο, γενίκευση, αυτοεκπληρούμενη προφητεία, προκατάληψη, διάκριση, διακριτική μεταχείριση, επιλεκτική λειτουργία.

IV.1 Τα στερεότυπα

Τα στερεότυπα αποτελούν γνωστικές αναπαραστάσεις, εικόνες που κατασκευάζουμε για άτομα ή μια κοινωνική ομάδα, και αποδίδουμε *γενικευμένα* και *αδιαφοροποίητα*. Πολύ περισσότερο από μια στατική εικόνα, ωστόσο, τα στερεότυπα έχουν μια δική τους ζωή: δημιουργούν προσδοκίες για μια υποτιθέμενα αναμενόμενη συμπεριφορά του άλλου, μας προδιαθέτουν δηλαδή απέναντί του - μας προκαταλαμβάνουν (Δραγώνα, 2007:13).

Γνωρίζετε ότι:

Ο όρος «στερεότυπο» ανήκει στο δημοσιογράφο Lippmann, ο οποίος τον εμπνεύστηκε από το χώρο της τυπογραφίας. Στην τυπογραφία, ο όρος αναφέρεται σε μία **μεταλλική μήτρα** που χρησιμοποιείται, για να τυπώνει **επαναλαμβανόμενες και πανομοιότυπες εικόνες των τυπογραφικών στοιχείων**. Ο Lippmann χρησιμοποίησε τη μεταφορά αυτής της μήτρας, προκειμένου να αποδώσει τον τρόπο, με τον οποίο τα άτομα σχηματίζουν μια **εντύπωση για άλλα άτομα ή κοινωνικές ομάδες, αναπαράγοντας πανομοιότυπες, κατασκευασμένες εικόνες**. Επιπλέον, υποστήριξε ότι τα στερεότυπα φέρουν ένα **συναισθηματικό φορτίο** και ότι ο κίνδυνος στην περίπτωση τους είναι ότι η **φύση** τους είναι **μερική και προκατειλημμένη**.

Τα στερεότυπα προκύπτουν από την ανάγκη του ατόμου να κατηγοριοποιεί τα ερεθίσματα που λαμβάνει από το περιβάλλον του, ώστε να ελέγχει το τελευταίο, μειώνοντας την πολυπλοκότητά του. Διαθέτουν όμως μια προβληματική διάσταση: πολλά χαρακτηριστικά, τα οποία στερεοτυπικά αποδίδονται σε άτομα ή στα μέλη μιας ομάδας, μπορεί να ανταποκρίνονται στο ελάχιστο ή/και καθόλου στην πραγματικότητα (Λευθεριώτου, κ.ά 2011: 21).

Τα στερεότυπα δεν είναι πάντοτε αρνητικές γενικεύσεις. Μπορεί να είναι και θετικές. Στερεότυπο είναι, για παράδειγμα, η άποψη ότι «[όλοι] οι Έλληνες είναι φιλόξενοι», όπως και ότι «[όλοι] οι Σκωτσέζοι είναι τσιγκούνηδες».

Η «αυτοεκπληρούμενη προφητεία»

Όταν έχουμε κατασκευάσει ένα στερεότυπο, αναμένουμε από εκείνον, στον οποίον αποδίδεται, μια συγκεκριμένη συμπεριφορά. Πριν όμως από την εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς από την πλευρά του, εκδηλώνεται η δική μας, προκαθορισμένη συμπεριφορά απέναντί του σύμφωνα με τα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά που του έχουμε αποδώσει. Επηρεασμένος από τη δική μας συμπεριφορά, ο άλλος συχνά συμπεριφέρεται κατά τρόπο, ώστε να εκπληρώνονται οι προσδοκίες μας, μη έχοντας ουσιαστικά την ευκαιρία να αποδείξει το αντίθετο (Λευθεριώτου, κ. ά. 2011: 24-25). Η κατ' αυτόν τον τρόπο εκπλήρωση των προσδοκιών μας, καλείται «αυτοεκπληρούμενη προφητεία», είναι αποτέλεσμα της στερεοτυπικής αντίληψης και κατεξοχήν μέσο επαλήθευσής της.

IV.2 Προκαταλήψεις και διακρίσεις

Η προκατάληψη είναι μια προδιαμορφωμένη αρνητική στάση έναντι ενός ατόμου ή μιας ομάδας και περιλαμβάνει: α) ένα «γνωστικό στοιχείο» που σχετίζεται με την εικόνα που έχει σχηματιστεί για ένα άτομο ή μια ομάδα (αρνητικό στερεότυπο), β) ένα «συναισθηματικό» στοιχείο που αναφέρεται σε προδιαμορφωμένα αρνητικά συναισθήματα έναντι του ατόμου ή της ομάδας, γ) ένα «συμπεριφορικό» στοιχείο, αρνητικές ενέργειες και συμπεριφορές εις βάρος ενός ατόμου ή μιας ομάδας - την αρνητική διάκριση απέναντί τους.

Ειδικότερα, αναφορικά με τη διάκριση, σημειώνεται ότι:

Στον πυρήνα των διακρίσεων εντοπίζεται η ανάγκη του ατόμου να νοηματοδοτήσει τη σχέση του με τους άλλους, ταυτιζόμενο ή/και διαφοροποιούμενο. Η ανάγκη αυτή εξυπηρετεί τη συγκρότηση της κοινωνικής ταυτότητας, της εικόνας που κατασκευάζει το άτομο για τον εαυτό του βάσει της συμμετοχής του σε μια ομάδα. Η αίσθηση του «ανήκειν», η συμμετοχή σε μια ομάδα, ενισχύει την αυτοεκτίμηση του ατόμου, διαμεσολαβώντας του κύρος.

Στην περίπτωση της αρνητικής διάκρισης, ωστόσο, σε εκδηλώσεις συμπεριφορών και ενεργειών που υποδηλώνουν τη μη αναγνώριση κύρους σε άτομα, τα οποία δεν ανήκουν στη δική του ομάδα, εντοπίζεται η τάση του ατόμου για κυριαρχία, την οποία συντηρεί και επαυξάνει η στερεοτυπική αντίληψη.

«Σιωπηρή» προκατάληψη

Οι προκαταλήψεις δεν είναι πάντοτε εμφανείς, ρητά εκπεφρασμένες – συνεπώς, αναγνωρίσιμες. «Σιωπηρές» προκαταλήψεις, οι οποίες πηγάζουν εξίσου από στερεοτυπικές στάσεις / αντιλήψεις,

λανθάνουν στα άτομα, χωρίς να γίνονται συνειδητές – χωρίς τα άτομα να γνωρίζουν ότι υπάρχουν. Οι προκαταλήψεις αυτές διαμορφώνονται από την εμπειρία, αποτελούν προϊόν συσχετισμών μεταξύ συγκεκριμένων ιδιοτήτων και κοινωνικών κατηγοριών («οι άνδρες συνδέονται πιο συχνά με θέσεις ευθύνης απ' ό,τι οι γυναίκες») και εκδηλώνονται με την αντανakλαστική απόδοση συγκεκριμένων ιδιοτήτων σε άτομα ή ομάδες. Έρευνες έχουν δείξει ότι μια αξιόπιστη σχέση συνδέει τη «σιωπηρή» προκατάληψη» και τη συμπεριφορά του ατόμου στον πραγματικό κόσμο.

IV.3 Το αστυνομικό προσωπικό ως φορέας στερεοτύπων και προκαταλήψεων

Ομάδες επαγγελματιών, που έρχονται σε καθημερινή επαφή με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, όπως οι επαγγελματίες υγείας, εκπαιδευτικοί, νομικοί και αστυνομικοί, έχουν διερευνηθεί σχετικά με τις προκαταλήψεις που μπορεί να φέρουν και τη διακριτική μεταχείριση που ενδέχεται να επιδείξουν.

Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα, πρόδηλες ή «σιωπηρές» προκαταλήψεις καθοδηγούν πολλές φορές τον τρόπο δράσης των αστυνομικών, επηρεάζοντας το επαγγελματικό τους έργο στη βάση «εξω-νομικών» κριτηρίων και πέρα από τα όρια της διακριτικής τους ευχέρειας (IACP, 2020) - ενεργώντας μέσα από στερεότυπα ερμηνευτικά σχήματα που δεν εναρμονίζονται πάντοτε προς τις αρχές του κράτους δικαίου.

Ειδικότερα, σημειώνεται:

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Υπηρεσία Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαπιστώνονται διακρίσεις σε βάρος μεταναστών και ευρωπαίων πολιτών από αστυνομικούς. Στην έκθεση αποτελεσμάτων, η οποία για πρώτη φορά συνέκρινε τις εμπειρίες του γενικού πληθυσμού και τις εμπειρίες μεταναστών και μελών μειονοτήτων αναφορικά με τους αστυνομικούς ελέγχους και τη συμπεριφορά της αστυνομίας στην Ευρώπη, καταγράφονται σημαντικές διαφορές, τόσο ποσοτικά, όσο και στις εμπειρίες που έχουν οι άνθρωποι που υφίστανται έλεγχο (European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 2021).

Σύμφωνα με την έκθεση, η αστυνομία στα κράτη μέλη της Ε.Ε. προτιμά να σταματά συχνότερα νέους, άνδρες, εθνικές μειονότητες, μουσουλμάνους και μη ετεροφυλόφιλους. Συγκεκριμένα, η αστυνομία σταμάτησε για έλεγχο το 21% των νεαρών πολιτών ηλικίας 16 – 29 ετών τους τελευταίους δώδεκα μήνες που προηγήθηκαν της έρευνας (2020), ενώ το ίδιο ποσοστό για τις ηλικίες 65+ είναι μόλις 6%. Επίσης, υπέβαλε σε έλεγχο το 22% των ατόμων που δήλωσαν ότι ανήκουν σε εθνική μειονότητα, ενώ το ίδιο ποσοστό στον γενικό πληθυσμό ανήλθε σε 13%. Οι μαρτυρίες ερωτώμενων με αφρικανική, αραβική ή ασιατική καταγωγή, αναφέρουν ότι υπόκεινται συχνότερα αστυνομικό έλεγχο σε σχέση με άλλους, ενώ οι ελεγχόμενοι εκτιμούν ότι αντιμετωπίζουν ασεβή συμπεριφορά που βασίζεται σε προκαταλήψεις για την καταγωγή τους.

Για την Ελλάδα, στην έρευνα αναφέρεται ότι η Αστυνομία σταμάτησε το 18% του γενικού πληθυσμού, το 33% των Ρομά και το 26% των μεταναστών από τη νότια Ασία.

Επιπρόσθετα, υπογραμμίζεται:

- Σύμφωνα με την εγκληματολογική θεωρία, η επιλεκτική λειτουργία της Αστυνομίας οφείλεται: α) στην εργασιακή κουλτούρα, β) σε στερεότυπα, γ) σε άτυπους κώδικες συμπεριφοράς και δ) σε δομικούς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες (Βιδάλη, 2017:79).
- Στην επιλεκτική λειτουργία της εμπίπτει η διακριτική μεταχείριση λόγω (όχι αποκλειστική αναφορά): φυλής, χρώματος, φύλου, εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, γενετήσιου προσανατολισμού, θρησκείας, πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας.
- Η διακριτική αστυνομική μεταχείριση αντανακλά εδραιωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.
- Διακριτική μεταχείριση επιδεικνύεται, επίσης, όταν ο αστυνομικός ανέχεται ή δρα σύμφωνα με τις προκαταλήψεις τρίτων, π.χ.:
  - Όταν αποδέχεται σιωπηρά την εκδήλωση διακριτικής συμπεριφοράς συναδέλφου του εις βάρος ατόμων ή ομάδων.
  - Όταν παρασύρεται σε μεροληπτική δράση από στερεοτυπικές στάσεις και προκαταλήψεις των πολιτών («μεροληψία μέσω αντιπροσώπου») (Wen, 2020).

**Δεν αφήνουμε τις προκαταλήψεις των άλλων
να επηρεάζουν τη συμπεριφορά μας!**

IV.4 Το αστυνομικό προσωπικό ως αποδέκτης στερεοτύπων και προκαταλήψεων

Οι αστυνομικοί δεν είναι μόνο φορείς αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων, αλλά και αποδέκτες τους. Έρευνες δείχνουν ότι η εικόνα που έχουν γι' αυτούς διάφορες κοινωνικές ομάδες, είναι «αμφιλεγόμενη». Και, μολονότι ο αριθμός αυτών των ερευνών σε σχέση με όσες εξετάζουν τις προκαταλήψεις ή τη διακριτική αστυνομική μεταχείριση, είναι μικρότερος, αναφέρουν ότι: λόγω της ένστολης παρουσίας τους, καθώς και της φύσης και της συχνότητας των παρεμβάσεών τους, οι αστυνομικοί - όπως και στην περίπτωση άλλων σημαντικών κατηγοριών (π.χ. φύλο, φυλή) - είναι ένας προνομιακός στόχος στερεοτυπιών (Oulmokhtar, Krauth-Gruber, Alexopoulos, & Drozda-Senkowska, 2011).

Μια συγκριτική, με χρονολογική απόσταση έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Γαλλία, αποκαλύπτει την ανθεκτικότητα των αρνητικών στερεοτύπων για την Αστυνομία, όπως αποτυπώθηκαν από νεαρά άτομα, τα οποία αποτέλεσαν το δείγμα της.

Συγκεκριμένα, η έρευνα για τα στερεότυπα που έχουν οι νέοι απέναντι στους αστυνομικούς διεξήχθη για πρώτη φορά το 1986 και επαναλήφθηκε, με την ίδια στόχευση, το 2010. Στην πρώτη έρευνα (1986), οι ερωτώμενοι χαρακτήρισαν τους αστυνομικούς ως καχύποπτους (65%), πειθαρχημένους και υπάκουους, εθνικιστές και επιθετικούς (56%), άκαμπτους (50%) και υποταγμένους στους ιεραρχικά ανώτερους (46%).

Είκοσι τέσσερα χρόνια αργότερα (2010), όταν επαναλήφθηκε η έρευνα σε πληθυσμό με παρόμοια χαρακτηριστικά και μέγεθος, οι χαρακτηρισμοί που προαναφέρθηκαν είχαν ατονήσει, αλλά δεν είχαν εξαφανιστεί: οι αστυνομικοί εξακολουθούσαν να χαρακτηρίζονται το ίδιο καχύποπτοι, εθνικιστές, επιθετικοί και άκαμπτοι, αλλά λιγότερο υποταγμένοι. Από την άλλη πλευρά, νέοι χαρακτηρισμοί αναδύθηκαν στην έρευνα (2010). Οι αστυνομικοί χαρακτηρίζονταν αυταρχικοί (64%), υπερήφανοι (50%), ψυχροί (47%) και σε διαρκή εγρήγορση (46%). Ταυτόχρονα, θεωρήθηκαν περισσότερο ικανοί, έξυπνοι και υπεύθυνοι σε σύγκριση με την έρευνα του 1986 (Oulmokhtar et. al., 2011).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Βιδάλη, Σ. (2017), Πέρα από τα όρια: Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Δραγώνα, Θ. (2007:13), Στερεότυπα και προκαταλήψεις, ΥΠΕΠΘ, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

<http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3227/933.pdf>

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2021), Your rights matter: Police stops, Fundamental Rights Survey, Luxembourg, Publications Office.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-survey-police-stops_en.pdf

Hughes, M., and Kroehler, C. (2014), Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες, Αθήνα, Κριτική.

IACP, (2020). Bias-free Policing.

[https://www.theiacp.org/sites/default/files/2020-06/Bias Free%20Policing%20January%202020](https://www.theiacp.org/sites/default/files/2020-06/Bias%20Free%20Policing%20January%202020)

Λευθεριώτου, Π., Μαντζαβίνου, Φ., Παπαγιάννης, Δ., Παυλή - Κορρέ, Μ., και Χαλκιά, Δ. (2011), Στερεότυπα και Προκαταλήψεις. Δημιουργία και Αντιμετώπιση, Γ' έκδοση, Αθήνα, ΙΝ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.

OSCE (2010), Guidebook Police and Roma and Sinti: Good Practices in Building Trust and Understanding.

<https://polis.osce.org/police-and-roma-and-sinti-good-practices-building-trust-and-understanding>

Oulmokhtar, D., Krauth-Gruber, S., Alexopoulos, T. & Drozda-Senkowska, E. (2011), Police officers' stereotype content and its evolution over two decades: From “neither nice nor able” to “still not nice but able”, *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 24, 87-100.

Plant EA, Peruche BM., (2005), The consequences of race for police officers' responses to criminal suspects, *Psychological Science*, 16(3):180-3.

Tiffanie Wen, T., (28th August 2020), “Is it possible to rid police officers of bias?”, BBC. <https://www.bbc.com/future/article/20200827-is-it-possible-to-rid-police-officers-of-bias>

V. Μη διακριτική αστυνόμευση

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να προσδιοριστεί το περιεχόμενο και να αναδειχθούν οι διαφορές μεταξύ της διακριτικής και της μη διακριτικής αστυνόμευσης, αναδεικνύοντας τους κινδύνους που εμφιλοχωρούν στην τελευταία για τη διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού και τη μη τήρηση των αρχών του κράτους δικαίου.

Ειδικοί στόχοι του κεφαλαίου είναι:

- Η παροχή γνώσεων για την κατανόηση των όρων της διακριτικής και μη διακριτικής αστυνόμευσης.
- Η κατανόηση των αρνητικών επιδράσεων της διακριτικής αστυνόμευσης σε ατομικό, κοινωνικό και επιχειρησιακό / αστυνομικό επίπεδο.
- Η εμπέδωση της ευθύνης και της ανάγκης για αμερόληπτη αστυνομική δράση.
- Η ανάπτυξη δεξιοτήτων για την επιδίωξή της.

Λέξεις - κλειδιά: δεοντολογία, κράτος δικαίου, υπερ-αστυνόμευση, υπο-αστυνόμευση, εθνοτικό προφίλ, διακριτική / άνιση μεταχείριση, στοχοποίηση, αστυνομική διαμεσολάβηση.

V.1 Διακριτική αστυνόμευση: ορισμός και περιεχόμενο

Συνειδητές («ρητές») ή ασυνειδητες («σιωπηρές») προκαταλήψεις επιδρούν στον τρόπο, με τον οποίο τα άτομα και οι κοινωνικές ομάδες αλληλεπιδρούν, προκαθορίζοντας σε σημαντικό βαθμό τα αποτελέσματα αυτής της αλληλεπίδρασης. Οι προκαταλήψεις που συνδέονται με αρνητικά στερεότυπα οδηγούν σε κοινωνικές διακρίσεις. Οι προκαταλήψεις που κατευθύνουν τη δράση και τη συμπεριφορά μελών επαγγελματικών ομάδων, αποτελούν ένα κρίσιμο πεδίο παρέμβασης, που εμπίπτει σε ζητήματα αφενός δεοντολογίας (επαγγελματικής ηθικής / εσωτερικής αυτο-ρύθμισης του επαγγελματία), αφετέρου σεβασμού και προάσπισης του κράτους δικαίου (ασφάλειας των ατόμων και των αγαθών σύμφωνα με τις αρχές της νομικότητας και της ισότητας - προστασίας των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων – προάσπισης και θωράκισης της δημοκρατίας).

Η προκατάληψη και, κατά συνέπεια, η μεροληπτική μεταχείριση ατόμων ή κοινωνικών ομάδων στο πλαίσιο άσκησης του αστυνομικού έργου, στη βάση στερεοτυπικών στάσεων και αντιλήψεων, συνιστά «διακριτική αστυνόμευση», η οποία είναι δυνατό να εκδηλωθεί με τις πρακτικές της υπερ-αστυνόμευσης ή της υπο-αστυνόμευσης. Ειδικότερα:

Η υπερ-αστυνόμευση αναφέρεται στον υπερβολικό αστυνομικό έλεγχο και διακριτική μεταχείριση ατόμων ή ομάδων λόγω, μεταξύ άλλων: φυλής, χρώματος, προέλευσης, θρησκείας, πεποιθήσεων. Τροφοδοτείται από την αντίληψη ότι «ειδικά χαρακτηριστικά» των ατόμων (κατηγορίες, όπως οι παραπάνω) τα καθιστούν «περισσότερα ύποπτα»: δηλαδή, από την προκατάληψη ότι λόγω αυτών των χαρακτηριστικών αναμένεται από τα άτομα η εκδήλωση μιας παρεκκλίνουσας ή παραβατικής συμπεριφοράς. Αναφέρθηκε ήδη, στο προηγούμενο κεφάλαιο (IV): Η προκατάληψη εμπεριέχει ένα «συμπεριφορικό» στοιχείο - την αρνητική διάκριση απέναντι σε άτομα ή ομάδες. Η πρακτική της υπερ-αστυνόμευσης αποτελεί αρνητική διάκριση, που πλήττει στον πυρήνα της την αποστολή

της ίδιας της αστυνόμευσης, την εφαρμογή της έννομης τάξης. Στο πλαίσιο άσκησης αυτής της πρακτικής, άτομα ή ομάδες είναι δυνατό να υποστούν λεκτική, ψυχολογική ή/και σωματική βία.

Γνωρίζετε ότι:

Στη βιβλιογραφία απαντάται ο όρος «εθνοτικό προφίλ» (ethnic profiling) και αναφέρεται στο προβάδισμα στοιχείων (κατηγοριών) όπως, η φυλή, η εθνική ή εθνοτική προέλευση ή η θρησκεία, σχετικά με τη λήψη απόφασης για το ποιος έχει ή μπορεί να έχει εμπλακεί σε εγκληματική δραστηριότητα (Open Society Institute, 2009:9). Το «εθνοτικό προφίλ» στηρίζεται σε στερεότυπα και προκαταλήψεις και όχι στην πραγματική αστυνομική έρευνα, ενώ, όταν επιδρά στο έργο του αστυνομικού, τον απομακρύνει ανεπιστρεπτί από την αποστολή του.

Αν και διαδεδομένη η πρακτική αστυνομικού ελέγχου βάσει του «εθνοτικού προφίλ», δεν έχει μελετηθεί επαρκώς. Κοινή διαπίστωση των σχετικών ερευνών είναι, ωστόσο, ότι η χρήση του είναι επιζήμια και αντιπαραγωγική (Harris, 2002), καθώς οι πόροι (ανθρώπινοι και υλικοί) χρησιμοποιούνται προς μη ορθή κατεύθυνση, οδηγώντας στην αποξένωση της Αστυνομίας, στην απομάκρυνσή της από ομάδες, η συνεργασία με τις οποίες κρίνεται απαραίτητη για την πρόληψη και τον έλεγχο του εγκλήματος. Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι θα λειτουργήσει αποπροσανατολιστικά, διευκολύνοντας την πραγματική εγκληματική δραστηριότητα.

Η υπο-αστυνόμευση αναφέρεται στην έλλειψη αστυνομικού ενδιαφέροντος για την ασφάλεια ατόμων ή ομάδων, εις βάρος των οποίων έχουν αναπτυχθεί προκαταλήψεις και στερεοτυπικές στάσεις / αντιλήψεις, ή/και στην υποτίμηση της αξιοπιστίας τους στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες τα άτομα αυτά ή οι ομάδες καταγγέλλουν τη θυματοποίησή τους (OSCE (2010). Με το αστυνομικό ενδιαφέρον κατ' αποκλειστικότητα στραμμένο στη «αναμενόμενη» παρεκκλίνουσα ή παραβατική συμπεριφορά τους, αγνοείται η διάσταση της δικής τους θυματοποίησης, η οποία είναι εκ των πραγμάτων πιθανή, όπως για κάθε άτομο και για κάθε ομάδα.

Η διακριτική μεταχείριση αναφέρεται στη σοβαρότητα και στο βαθμό ανταποκρισιμότητας του αστυνομικού προσωπικού σε μια καταγγελία που γίνεται από άτομα ή μέλη ομάδων - στόχων στερεοτυπιών και προκαταλήψεων, στην άνιση μεταχείριση στην παροχή αστυνομικής βοήθειας, στην αμφισβήτηση της αξιοπιστίας μιας μαρτυρίας κ.ο.κ.

Η διακριτική αστυνόμευση αποβαίνει εις βάρος της ίδιας της Αστυνομίας και της κοινωνίας στο σύνολό της. Επιπλέον, πλήττει τη σχέση της Αστυνομίας και των πολιτών. Η ίδια η φύση της αστυνόμευσης επιβάλλει την εφαρμογή της έννομης τάξης στη βάση της αρχής της ισότητας, που παραβιάζεται, όταν η εφαρμογή αυτή είναι διακριτική, απαξιώνοντας τον αστυνομικό θεσμό. Η

δίκαιη και αμερόληπτη δράσης της Αστυνομίας, από την άλλη πλευρά, εντείνει το σεβασμό και την εμπιστοσύνη των πολιτών, δημιουργώντας προϋποθέσεις κοινωνικής συνοχής και ειρήνης.

**Η αστυνόμευση που βασίζεται σε στερεότυπα και προκαταλήψεις,
δεν είναι ασφαλής, αποτελεσματική και δίκαιη.**

Γιατί οι διακριτικές αστυνομικές πρακτικές είναι επιζήμιες και αντιπαραγωγικές (FRA, 2016: 187-188)

Σε ατομικό επίπεδο

- Προσβολή ανθρώπινης αξιοπρέπειας
- Παραβίαση ανθρώπινων δικαιωμάτων
- Τραυματικές εμπειρίες από την ταπείνωση

Σε επίπεδο κοινότητας

- Αύξηση κοινωνικών εντάσεων
- Δυσaráεσκεια ομάδων που στοχοποιούνται, απέναντι στην Αστυνομία και σε άλλες ομάδες
- Ανάπτυξη στην εσω-ομάδα αρνητικής αυτο-αντίληψης
- Ανάπτυξη αρνητικής αντίληψης για την ομάδα από τις άλλες ομάδες
- Στοχοποίηση ομάδων ως "ύποπτων κοινοτήτων", τις οποίες οι πολίτες συσχετίζουν με την εγκληματικότητα

Σε επίπεδο οργανισμού

- Διάθεση δυσανάλογα μεγάλου αριθμού αστυνομικών πόρων για την επιτήρηση της στοχοποιημένης ομάδας
- Αύξηση του αριθμού συλλήψεων και δημιουργία ενός φαύλου κύκλου εξαιτίας της εντατικής αστυνόμευσης
- Μείωση ποσοστού εντοπισμού και συλλήψεων υπόπτων που δεν ανήκουν στη στοχοποιημένη ομάδα, αλλά συνεχίζουν τη δράση τους όσο η Αστυνομία είναι απασχολημένη με τη στοχοποιημένη ομάδα
- Πιθανή υιοθέτηση παραβατικής συμπεριφοράς από τα μέλη της στοχοποιημένης ομάδας, ως επιβεβαίωση του στερεοτύπου ("θεωρία της ετικέτας" / αυτοεκπληρούμενη προφητεία)

V.2 Μη διακριτική αστυνόμευση: ίση μεταχείριση - συνεργασία

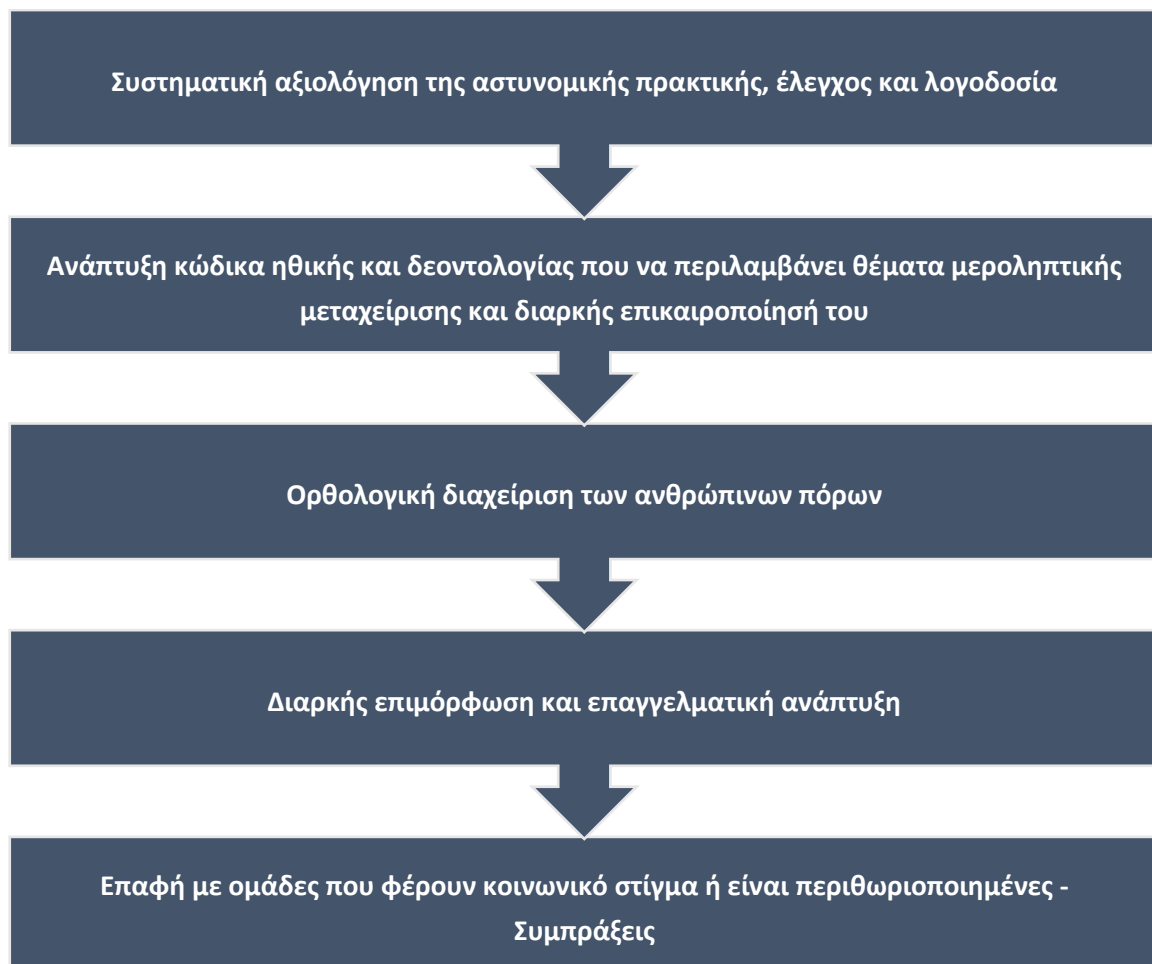
Μη διακριτική είναι η αστυνόμευση που είναι απαλλαγμένη από προκαταλήψεις, και εφαρμόζει, ως οφείλει, τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή περί ίσης μεταχείρισης των ατόμων κάτω από τις ίδιες, ή παρόμοιες συνθήκες, ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά τους (φύλο, φυλή, προέλευση, κοινωνικοοικονομική κατάσταση κ.λπ.), η οποία διέπει τη δημόσια διοίκηση και αποτελεί λυδία λίθο του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η μη διακριτική αστυνόμευση - η ισότιμη αστυνομική μεταχείριση - προασπίζεται τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και, επιπρόσθετα: δημιουργεί προϋποθέσεις βιώσιμης συνεργασίας της

Αστυνομίας και ομάδων που στερεοτυπικά στοχοποιούνται, εξυπηρετώντας αποτελεσματικά σκοπούς προληπτικής ασφάλειας.

Οι αρχές επιβολής του νόμου στηρίζονται στους πολίτες, όχι μόνο επειδή λειτουργούν ως μάρτυρες για τη διαλεύκανση εγκλημάτων, αλλά επειδή, αναπτύσσοντας σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας μαζί τους, οι πολίτες μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια στην πρόληψη.

Δεδομένων των ωφελειών που παρέχει, και για την αποφυγή των επιζήμιων και αντιπαραγωγικών συνεπειών της μη εφαρμογής της, κρίνεται αναγκαία η στρατηγική προώθηση της μη διακριτικής αστυνόμευσης στη βάση των ακόλουθων αλληλένδετων αξόνων:

V.3 Κρίσιμα ζητήματα

- Αποτελεσματικός τρόπος για την απόσχιση των στερεοτυπιών είναι η προσωπική, άμεση επαφή με άτομα ή ομάδες, που γίνονται αποδέκτες προκαταλήψεων. Οι εικόνες, οι οποίες σχηματίζονται για τους άλλους, δεν στηρίζονται πάντοτε σε βιώματα και εμπειρίες ή, αν στηρίζονται, ενδέχεται να προκύπτουν από μεμονωμένα περιστατικά. Είναι πιθανό κάποιος να φέρει μια πεποίθηση για μια ομάδα, χωρίς ποτέ να έχει συναναστραφεί μέλη της ή να έχει μια αποσπασματική εμπειρία μέσω της επαφής του με μέλος/η της, την οποία γενικεύει, αποδίδοντάς μια εικόνα σε όλη την ομάδα.
- Το πρώτο βήμα για τη διαχείριση στερεοτυπιών και προκαταλήψεων είναι η αναγνώρισή τους. Στην περίπτωση των «σιωπηρών» προκαταλήψεων, το βήμα αυτό απαιτεί μεγαλύτερη προσπάθεια και αναστοχασμό («σκέφτομαι αυτό που σκέφτομαι»).
- Η επιδίωξη της άμεσης άρσης των στερεοτυπιών και των προκαταλήψεων είναι συνήθως ανέφικτη. Εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις καθορίζουν τον τρόπο αντίληψης, η αλλαγή του οποίου γίνεται μέσω της άμβλυνσής (εξασθένησής) τους στο πλαίσιο μιας προσπάθειας που είναι δυνατό να περιλαμβάνει παλινδρομήσεις.
- Η απαλλαγμένη από διακρίσεις αστυνόμευση προϋποθέτει τη συστηματική εκπαίδευση στη βάση των αρχών της ισότητας και της νομιμότητας με στόχο την ενσυναίσθηση και τον αλληλοσεβασμό.
- Έρευνες έχουν δείξει ότι στο αστυνομικό προσωπικό απαντώνται, κυρίως, «σιωπηρές» φυλετικές / εθνοτικές προκαταλήψεις, οι οποίες καταγράφονται, ωστόσο, ως ασθενέστερες σε αστυνομικούς που αναφέρουν θετικές διαπροσωπικές επαφές με αντίστοιχες ομάδες (Plant &, Peruche, 2005).
- Θετικά αποτελέσματα έχουν οι διαπροσωπικές επαφές για την απόσχιση των στερεοτυπιών, όταν επιδιώκονται υπό συνθήκες μιας ισότιμης συνεργασίας, στο πλαίσιο της οποίας δίνεται η δυνατότητα αλληλεπίδρασης για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού με όρους αμοιβαίας αποδοχής και αναγνώρισης.
- Αμοιβαία αποδοχή και αναγνώριση στο πλαίσιο μιας συνεργασίας παρέχει σε σημαντικό βαθμό η θεσμική υποστήριξη της τελευταίας.
- Πρακτική της μη διακριτικής αστυνόμευσης είναι η αστυνομική διαμεσολάβηση, την οποία ανέκαθεν περιελάμβανε η αστυνομική ρουτίνα, ακόμα κι αυτό δεν ήταν αντιληπτό ή γινόταν χωρίς προηγούμενη ειδική εκπαίδευση του αστυνομικού προσωπικού (Volpe, 2014).
- Η πολυπλοκότητα των σύγχρονων κοινωνιών προκρίνει την αξιοποίηση της αστυνομικής διαμεσολάβησης για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και ειρήνης και την πρόληψη και καταπολέμηση των διακρίσεων, αξιώνοντας τον επαναπροσδιορισμό του περιεχομένου της και τη συστηματοποίηση της συναφούς, απαιτούμενης αστυνομικής γνώσης.

Βιβλιογραφικές αναφορές

FRA (2016), Εκπαίδευση αστυνομικών σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων, Εγχειρίδιο για τους εκπαιδευτές της αστυνομίας.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2013-fundamental-rights-based-police-training_el.pdf

Harris D., (2002), Profiles in Injustice: Why Racial Profiling Cannot Work, New York: The New Press.

Λευθεριώτου, Π., Μαντζαβίνου, Φ., Παπαγιάννης, Δ., Παυλή- Κορρέ, Μ., και Χαλκιά, Δ. (2011), Στερεότυπα και Προκαταλήψεις. Δημιουργία και Αντιμετώπιση, Γ' έκδοση, Αθήνα, ΙΝ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.

Open Society Institute (2009), Addressing Ethnic Profiling by Police, A Report on the Strategies for Effective Police Stop and Search Project, New York.

Staats C., Capatosto K., Tenney L. and Mamo S. (2017), State of the Science: Implicit Bias Review, 2017 Edition, Columbus Ohio: Kirwan Institute for the Study of Race and Ethnicity.

Strategies for Effective Police Stop and Search Project, New York 2009 Plant EA. and Peruche BM., (2005), The consequences of race for police officers' responses to criminal suspects. Psychological Science,16(3):180-3.

Volpe, M., (2014). Police and Mediation: Natural, Unimaginable or Both, In Moving Toward a Just Peace.

https://www.researchgate.net/publication/299676644_Police_and_Mediation_Natural_Unimaginable_or_Both

VI. Επικοινωνιακή διαχείριση κατά την άσκηση του αστυνομικού διαμεσολαβητικού ρόλου

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η διερεύνηση ζητημάτων επικοινωνίας με ειδική στόχευση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για την αποτελεσματική άσκηση του προληπτικού διαμεσολαβητικού ρόλου στο πλαίσιο της επαφής του αστυνομικού προσωπικού με τις Ρομά κοινότητες.

Ειδικότερα, στόχοι του κεφαλαίου είναι:

- Η παροχή γνώσεων σχετικά με τις μορφές της επικοινωνίας, με έμφαση στη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία και στα μέσα έκφρασής τους.
- Ο προσδιορισμός των προϋποθέσεων για τη διασφάλιση της ποιότητας της επικοινωνίας μεταξύ του αστυνομικού διαμεσολαβητή και των μερών που εμπλέκονται στη διαδικασία της διαμεσολάβησης.
- Η ανάδειξη κρίσιμων σημείων - προϋποθέσεων και προσκομμάτων - για την αποτελεσματική επικοινωνία του αστυνομικού διαμεσολαβητή με τις Ρομά κοινότητες.

Λέξεις – κλειδιά: ανατροφοδότηση, ενσυναίσθηση, ενεργητική ακρόαση, στοχοθεσία, οριοθέτηση.

VI.1 Κατάκτηση της εμπιστοσύνης - Επικοινωνία

Βασική πρόνοια του αστυνομικού διαμεσολαβητή είναι η δημιουργία και η εξασφάλιση ενός βιώσιμου, θετικού κλίματος, αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ανοικτού διαλόγου και συνεργασίας μεταξύ του θεσμικού οργάνου, το οποίο εκπροσωπεί ως δημόσιος λειτουργός, και των Ρομά που διαβιούν στην περιοχή ευθύνης του. Προς αυτή την κατεύθυνση, προϋπόθεση για την αποτελεσματική ανταπόκρισή του είναι η ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων και, μέσω αυτών, η ικανότητα για την προληπτική διαχείριση κρίσεων.

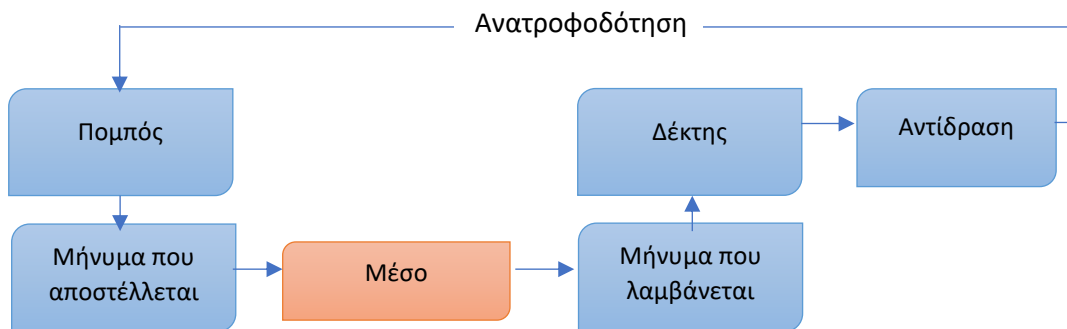
VI.1.1 Τι είναι η επικοινωνία;

Επικοινωνία είναι η διαδικασία, μέσω της οποίας ένας πομπός μεταβιβάζει πληροφορίες, σκέψεις, ιδέες ή/και συναισθήματα σε ένα δέκτη με σκοπό να ενεργήσει πάνω του, να προκαλέσει σε αυτόν μια αντίδραση (την εμφάνιση ιδεών, την εκδήλωση συναισθημάτων, την εκτέλεση πράξεων), επηρεάζοντας τη συμπεριφορά του (Μπουραντάς, 1992).

Πομπός είναι το άτομο (ή ομάδα ατόμων) που εκπέμπει ένα μήνυμα: μεταβιβάζει πληροφορίες, ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα σε ένα άλλο άτομο.

Δέκτης είναι το άτομο (ή η ομάδα ατόμων) που λαμβάνει το μήνυμα: πληροφορίες, ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα από ένα άλλο άτομο (ή μια ομάδα ατόμων).

Ανατροφοδότηση είναι η ανταπόκριση σε ένα μήνυμα, το οποίο μεταβιβάζεται από τον πομπό στο δέκτη, μέσω της μεταφοράς ενός άλλου, νέου μηνύματος από το δέκτη προς το πομπό.

VI.1.2 Ποιες είναι οι μορφές επικοινωνίας;

Η επικοινωνία μπορεί να είναι λεκτική και η μη λεκτική.

Λεκτική είναι η επικοινωνία που γίνεται μέσω του γλωσσικού κώδικα, στο πλαίσιο της οποίας το μήνυμα μεταβιβάζεται μέσω του προφορικού ή του γραπτού λόγου. Η λεκτική επικοινωνία μπορεί να είναι, επίσης, ηλεκτρονική. Η μη λεκτική επικοινωνία αφορά τη μεταβίβαση μηνυμάτων, που πραγματοποιείται με τη συνδρομή εκφραστικών μέσων όπως, η γλώσσα του σώματος (εκφράσεις προσώπου, χειρονομίες, στάσεις του σώματος), καθώς και μέσω της σιωπής.

Επιπρόσθετα, η επικοινωνία είναι δυνατό, μεταξύ άλλων, να είναι:

Διατομική: επικοινωνία μεταξύ δυο ατόμων («διαπροσωπική»)

Διομαδική: επικοινωνία μεταξύ ομάδων ατόμων

Ενδο-ομαδική: επικοινωνία μεταξύ των μελών της ίδιας ομάδας

Μαζική: δημόσια μετάδοση πληροφοριών

Στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης η επικοινωνία έχει καθοριστική σημασία, επιδιώκοντας την αλληλοκατανόηση των ατόμων πάνω και πέρα από μια απλή διαδικασία μεταβίβασης μηνυμάτων, σκέψεων και συναισθημάτων.

VI.1.3 Αποτελεσματική λεκτική επικοινωνία

Η λεκτική επικοινωνία είναι αποτελεσματική, όταν χρησιμοποιούνται / εφαρμόζονται:

Απλή γλώσσα - άμεσα μηνύματα

- Χρησιμοποιούμε τη γλώσσα που γνωρίζουμε, για να εκφραστούμε.
- Μιλάμε με σαφήνεια, χωρίς υπαινιγμούς, αντιφάσεις ή περιθώρια παρερμηνείας.
- Αποφεύγουμε το σαρκασμό ή τις προσβολές των άλλων (παρόντων ή απόντων).
- Ο λόγος μας είναι σύντομος και περιεκτικός, χωρίς να χάνεται η ουσία του θέματος.

Ενσυναίσθηση - ενεργητική ακρόαση

Η ενσυναίσθηση και η ενεργητική ακρόαση είναι δύο αλληλένδετες δεξιότητες, αναγκαίες για την ουσιαστική επικοινωνία.

- Ενσυναίσθηση είναι η ικανότητα αντίληψης της συναισθηματικής κατάστασης του άλλου, η κατανόηση της συμπεριφοράς και των κίνητρών του (*μπαίνω στη θέση του άλλου*).
- Ενεργητική ακρόαση είναι η επίδειξη προσοχής και ενδιαφέροντος στο περιεχόμενο των μηνυμάτων που μεταβιβάζονται από τον άλλον (*ακούω και δείχνω ότι ακούω προσεκτικά ό,τι μου λέει ο άλλος*).
- Η ενσυναίσθηση είναι προϋπόθεση της ενεργητικής ακρόασης.
- Ενεργητική ακρόαση σημαίνει ενεργητική παρουσία (*ενδιαφέρομαι να ακούσω αυτό που λέει ο άλλος*) και αποδοχή του συνομιλητή μου (*σέβομαι το άτομο, με το οποίο συνομιλώ*).

Ο διαμεσολαβητής οφείλει να καλλιεργήσει τη δεξιότητα της ενεργητικής ακρόασης, προκειμένου να ανταποκριθεί στο ρόλο του, καθώς η παρέμβασή του προϋποθέτει τη σε βάθος κατανόηση αυτών λέει και εννοεί ο συνομιλητής του ή θα ήθελε να πει, ωστόσο δεν μπορεί να εκφράσει.

Για να συμβεί αυτό, ο διαμεσολαβητής πρέπει:

- Να είναι συγκεντρωμένος στο συνομιλητή του και συναισθηματικά διαθέσιμος για την επικοινωνία μαζί του.
- Να επιδιώκει, ψυχικά και διανοητικά, να αντιληφθεί και να κατανοήσει αυτά που θέλει να μοιραστεί ο συνομιλητής του μαζί του.
- Να ακούει προσεκτικά, χωρίς να διακόπτει.
- Να δίνει στο συνομιλητή του τον απαραίτητο χρόνο, για να ολοκληρώσει τη σκέψη του.
- Να ενθαρρύνει την έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων του.
- Να επιβεβαιώνει ότι έχει κατανοήσει αυτά που θέλει ο συνομιλητής του να πει.

Για την εκπλήρωση των παραπάνω στόχων, μέσα της λεκτικής επικοινωνίας, τα οποία αποτελούν, ταυτόχρονα, τρόπους ενεργητικής ακρόασης, είναι μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

➤ **Βεβαιώνομαι ότι έχω καταλάβει αυτό που λέει ο άλλος και ότι έχω γίνει κατανοητός**

Παράφραση

Επαναλαμβάνω όσα είτε ο συνομιλητής μου, χρησιμοποιώντας παρόμοιες λέξεις (λέω το ίδιο με άλλα λόγια), ζητώντας από εκείνον να επιβεβαιώσει ότι έχω κατανοήσει αυτό που θέλει να πει.

Χρησιμοποιώ φράσεις, όπως: «Αν κατάλαβα καλά, είπες...» ή «Με άλλα λόγια, θέλεις να πεις...» κ.α.

Περίληψη

Ανακεφαλαιώνω αυτά που είπε ο συνομιλητής μου, επιλέγοντας βασικά σημεία της τοποθέτησής του, ζητώντας από εκείνον να επιβεβαιώσει ότι έχω κατανοήσει αυτά που θέλει να πει.

Χρησιμοποιώ φράσεις, όπως: «Συνοπτικά είπες...» ή «Αν κατάλαβα, θεωρείς σημαντικό ότι...» κ.α.

Επεξήγηση

- Παρέχω διευκρινίσεις σχετικά με αυτό που λέω, για να βοηθήσω το συνομιλητή μου να κατανοήσει πλήρως αυτό που θέλω να πω.
- Ζητώ διευκρινίσεις από το συνομιλητή μου, για να βεβαιωθώ ότι έχω καταλάβει πλήρως αυτό που θέλει να πει.

Χρησιμοποιώ φράσεις, όπως: «Αυτό που θέλω να πω, είναι ότι...», «Για να το κάνω ξεκάθαρο, λέω ότι...» ή «Δηλαδή, θέλεις να πεις...» κ.α.

➤ Διαφωνώ με επιχειρήματα – Διορθώνω αστοχίες χωρίς επικριτική στάση

Επικοινωνιακή διαφωνία

Εκφράζω τη διαφωνία μου με τρόπο τεκμηριωμένο, χρησιμοποιώντας λογικά επιχειρήματα, έχοντας βεβαιωθεί ότι έχει γίνει κατανοητό από μέρους μου αυτό που θέλει να πει ο συνομιλητής μου.

Χρησιμοποιώ φράσεις, όπως: «Δεν είναι ακριβώς όπως τα λες. Είπες..., όμως θα ήθελα να σκεφτείς ότι...», «Δεν συμφωνώ μαζί σου, γιατί, από την άλλη πλευρά, ...» κ.α.

Διορθωτικά σχόλια

Επιδιώκω την αποκατάσταση αστοχιών, λάθος εκτιμήσεων ή ανακρίβειών του συνομιλητή μου κατά την τοποθέτηση του, αποφεύγοντας την άσκηση κριτικής που θα ανακόψει την προσπάθειά του για επικοινωνία.

Χρησιμοποιώ φράσεις, όπως: «Μήπως είναι υπερβολικό να λες...», «Είπες..., πιστεύω όμως ότι θα ήταν καλό να δεις / εξετάσεις...» κ.α.

➤ Ενθαρρύνω την επικοινωνία

Χρήση ερωτήσεων ανοικτού τύπου

Ανοικτού τύπου ερωτήσεις είναι εκείνες των οποίων η απάντηση δεν είναι δυνατό να δοθεί μονολεκτικά και, κυρίως, με ένα «ΝΑΙ» ή με ένα «ΟΧΙ». Οι απαντήσεις που δίνονται μονολεκτικά δεν ευνοούν την επικοινωνία. Οι ερωτήσεις που διατυπώνονται κατά τρόπο, ώστε να δίνεται η

δυνατότητα στον ερωτώμενο να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του, διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών, καθιστώντας εφικτή την επικοινωνία.

Ανοιχτού τύπου ερωτήσεις τίθενται με τη χρήση φράσεων, όπως: «Τι εννοείς, όταν λες...;» «Πες μου, γιατί / πώς...;» κ.α.

Αντανάκλαση συναισθημάτων

Στο πλαίσιο της επικοινωνίας, ο συνομιλητής μεταφέρει μηνύματα με γνωστικό ή συναισθηματικό περιεχόμενο (γεγονότα / πληροφορίες ή συναισθήματα). Ενθαρρύνουμε κατά τρόπο καθοριστικό την επικοινωνία μαζί του, όταν επιλέγουμε να επικεντρωθούμε στο συναισθηματικό φορτίο του μηνυματός του, δείχνοντας την επιδίωξή μας να κατανοήσουμε τη θέση του και τη συμπεριφορά του.

Χρησιμοποιώ φράσεις, όπως: «Βλέπω ότι αισθάνεσαι...», «Δείχνεις...» κ.α.

VI.1.4 Αποτελεσματική μη λεκτική επικοινωνία

Η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων πραγματοποιείται, κυρίως, μέσω της μη λεκτικής οδού. Το βλέμμα, οι εκφράσεις του προσώπου, η στάση του σώματος, οι κινήσεις των χεριών, η ένταση, ο τόνος και η χροιά της φωνής αποτελούν μέσα έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων. Πάνω από 80% των μηνυμάτων, τα οποία ανταλλάσσονται μεταξύ των ατόμων, μεταβιβάζονται μέσω της μη λεκτικής επικοινωνίας.

Επισημαίνεται ότι:

Στο μεγαλύτερο ποσοστό της, η μη λεκτική επικοινωνία πραγματοποιείται ακούσια και αυθόρμητα, για το λόγο αυτό τα μηνύματά της θεωρούνται περισσότερο αξιόπιστα.

Η μη λεκτική επικοινωνία συνδέεται με τη λεκτική, χωρίς πάντοτε να συμφωνεί μαζί της. Στις περιπτώσεις δε, κατά τις οποίες διαπιστώνεται διαφωνία μεταξύ τους, τα μη λεκτικά μηνύματα αποδεικνύονται περισσότερο αποκαλυπτικά σε σχέση με τα κίνητρα και τις προθέσεις του συνομιλητή.

Το άτομο που γνωρίζει αφενός να χρησιμοποιεί τα μέσα που του παρέχει η μη λεκτική επικοινωνία, όταν εκφράζεται, αφετέρου να «διαβάζει» (αντιλαμβάνεται) τα μη λεκτικά μηνύματα που μεταβιβάζονται από το συνομιλητή του, είναι σε θέση να μεταδίδει αποτελεσματικότερα αυτό που θέλει να πει και, συγχρόνως, να κατανοεί σε βάθος αυτό που ο συνομιλητής του ουσιαστικά μεταφέρει.

Βασικές μορφές μη λεκτικής επικοινωνίας, μεταξύ άλλων είναι οι ακόλουθες:

Βλέμμα / οπτική επαφή

Η οπτική επαφή είναι μια άμεση μορφή επικοινωνίας, μέσω της οποίας μεταφέρονται προθέσεις και συναισθήματα. Το βλέμμα των συνομιλητών συχνά καθοδηγεί τη μεταξύ τους επικοινωνία,

ενθαρρύνοντας ή αποθαρρύνοντας το διάλογο, αυξάνοντας ή απομειώνοντας το ενδιαφέρον τους για ουσιαστική επικοινωνία.

Η βλεμματική επαφή είναι δυνατό να μεταφέρει ποικίλα μηνύματα: Κοιτάζοντας τακτικά και με φυσικότητα το συνομιλητή, δηλώνεται οικειότητα και προσοχή σε αυτά που λέει. Ένα επίμονο βλέμμα είναι δυνατό να δείχνει θυμό, κυριαρχική διάθεση ή την εντύπωση ότι περιμένουμε κάτι από το συνομιλητή μας. Από την άλλη πλευρά, αποφεύγοντας να τον κοιτάξουμε, δείχνουμε αδιαφορία ή αίσθημα ντροπής ή/και αμηχανία.

Εκφράσεις του προσώπου / κινήσεις του κεφαλιού

Το πρόσωπο λέγεται ότι είναι ο «καθρέφτης της ψυχής». Οι εκφράσεις προσώπου είναι σε θέση να μεταδώσουν πλήθος πληροφοριών, ειδικότερα για τα συναισθήματα των ατόμων.

Χαμογελώντας ελαφρά, συνήθως, δηλώνουμε ενδιαφέρον. Ζαρώνοντας το μέτωπο, εκφράζουμε θυμό. Ανασηκώνοντας τα φρύδια, δηλώνουμε έκπληξη, απορία ή δυσπιστία. Ένα γνέψιμο, από την άλλη πλευρά, μπορεί να δηλώνει επιβεβαίωση ή επιδοκιμασία, παροτρύνοντας το συνομιλητή μας να συνεχίσει την προσπάθεια για επικοινωνία.

Οι κινήσεις του κεφαλιού δίνουν έμφαση στο λόγο ή αποκαλύπτουν στοιχεία της προσωπικότητάς μας, στάσεις και αντιλήψεις μας. Η ήρεμη, ευθεία στάση του είναι δυνατό να λειτουργεί ενισχυτικά στην επικοινωνία. Η κλίση του προς τα πίσω μπορεί να δηλώνει υπεροψία ή μια επιθετική στάση. Αντίθετα, η κλίση του προς τα κάτω μπορεί να δείχνει ταπεινότητα, υπακοή ή παραίτηση. Μικρές, τακτικά επαναλαμβανόμενες κινήσεις του κεφαλιού μπορεί να σημαίνουν συγκατάβαση, αλλά και ασυμφωνία ή νευρικότητα.

Κίνηση των χεριών / χειρονομίες

Οι υπερβολικά έντονες κινήσεις των χεριών μπορεί να αποσπάσουν την προσοχή του συνομιλητή ή να τον αποθαρρύνουν να συμμετέχει στην επικοινωνία. Το ίδιο αποτέλεσμα είναι δυνατό να έχουν, ωστόσο, η ακινησία των χεριών, το «παιχνίδι» με τα μαλλιά ή το χτύπημα των δακτύλων σε ένα σταθερό σημείο (π.χ. στο τραπέζι), που μπορεί να εκφράζουν νευρικότητα, στρες ή αμηχανία. Το σταύρωμα των χεριών μπροστά στο στήθος μπορεί να υποδηλώνει μια στάση άμυνας ή τάση επίθεσης, ενώ η σφιγμένη γροθιά ή το κούνημα του δάκτυλου, συνήθως, εκφράζουν μια πρόθεση κυριαρχίας ή θυμό. Αντίθετα, οι ανοιχτές παλάμες σημαίνουν ανοιχτότητα / μη επιφυλακτικότητα του συνομιλητή και τάση ειλικρίνειας. Σε κάθε περίπτωση, η ήρεμη κίνηση των χεριών βοηθά να μεταδοθούν αποτελεσματικότερα όσα επιδιώκεται να εκφραστούν με λόγια, διευκολύνοντας τους συνομιλητές να επικεντρωθούν στους βασικούς σκοπούς της εκάστοτε επικοινωνίας.

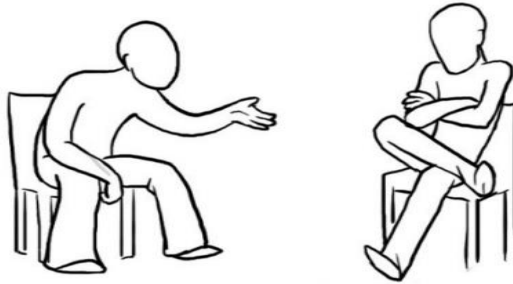

Στάση του σώματος / απόσταση των συνομιλητών

Η στάση και οι κινήσεις του σώματος αποκαλύπτουν το ενδιαφέρον μας για επικοινωνία, καθώς και στοιχεία της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς μας.

Ειδικότερα, η μικρή ή μεγαλύτερη απόσταση μεταξύ συνομιλητών δηλώνει, αντίστοιχα, μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό οικειότητας. Η άνετη στάση του σώματος, με ελαφριά κλίση του προς τα μπρος δηλώνει, συνήθως, ενθουσιασμό ή ανυπομονησία και παροτρύνει τα άτομα να συνεχίσουν την επικοινωνία. Αντίθετα, αποθαρρύνουν την επικοινωνία η άκαμπτη στάση, με κλίση του σώματος προς τα πίσω, που, συνήθως, δηλώνει αδιαφορία ή επιφύλαξη, το τέντωμα του σώματος προς τα πάνω, που είναι δυνατό να δηλώνει έπαρση, καθώς και το ανασήκωμα των ώμων, που μπορεί να υποδηλώνει άγνοια.

Φωνή

Η φωνή σχετίζεται άμεσα με τη συναισθηματική κατάσταση του ατόμου, αποκαλύπτοντάς την στο συνομιλητή του, ενώ ο τόνος, η ένταση και ο ρυθμός της ασκούν επίσης επιρροή στο συναίσθημα του συνομιλητή.

Ο σταθερός τόνος της φωνής δηλώνει, συνήθως, αυτοπεποίθηση. Η υψηλή έντασή της αποτελεί έκφραση θυμού ή τάσης επιβολής, αντίθετα η χαμηλή ένταση δηλώνει επιφυλακτικότητα. Ο πολύ γρήγορος ρυθμός της φωνής μπορεί να δηλώνει ενθουσιασμό, θυμό ή νευρικότητα, ενώ ένας αργός ρυθμός ενδέχεται να δηλώνει πλήξη, αδιαφορία, διστακτικότητα ή επιφυλακτικότητα. Ο στόμφος (επιτηδευμένο / πομπώδες ύφος που συνήθως εκφράζεται με δραματικές αυξομειώσεις της φωνής) είναι δυνατό να δίνει ένα τόνο σπουδαιότητας, πίσω από το οποίο, ωστόσο, μπορεί να υποκρύπτεται υπεροψία ή τάση αποπροσανατολισμού του συνομιλητή. Το «τρεμούλιασμα» της φωνής μπορεί να υποδηλώνει φόβο, άγχος ή θυμό.

Σιωπή

Η σιωπή αποτελεί ένα μέσο της μη λεκτικής επικοινωνίας, το οποίο δεν πρέπει να υποτιμάται, καθώς είναι δυνατό να σημαίνει, μεταξύ άλλων, αμηχανία, ενοχή, αδιαφορία, περίσκεψη, αλλά και σιγουριά / βεβαιότητα.

Σωματική επαφή

Η σωματική επαφή αποτελεί ένα επιπλέον μέσο για την έκφραση συναισθημάτων. Η ανταλλαγή χειραψίας μπορεί να δηλώνει χαιρετισμό ή ευχές / συγχαρητήρια. Το ελαφρύ χτύπημα στην πλάτη είναι δυνατό να εκφράζει υποστήριξη ή ενθάρρυνση. Η αγκαλιά αποτελεί την κατεξοχήν έκφραση οικειότητας, υποδηλώνοντας αισθήματα φιλίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης κρίνεται αναγκαίο:

- Να μην αποφεύγεται η βλεμματική επαφή μεταξύ των συνομιλητών.
- Οι εκφράσεις του προσώπου να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή στην επικοινωνία.
- Η στάση του σώματος να δηλώνει το ενδιαφέρον για το συνομιλητή.
- Να αποφεύγονται κινήσεις των χεριών που δείχνουν τάση κυριαρχίας, επιβολής (ισχύος ή προσωπικής άποψης), αμηχανία ή νευρικότητα.
- Ο τόνος της φωνής να είναι ήρεμος, η έντασή της μέτρια και ο ρυθμός της (ταχύτητα ομιλίας) σταθερός, ώστε να δίνεται στο συνομιλητή η δυνατότητα να παρακολουθεί απερίσπαστα το μήνυμα που μεταφέρεται, και να κατανοήσει το περιεχόμενό του.

VI.2 Ποιότητα της επικοινωνίας - Διαμεσολάβηση

Μέσα από την αλληλεπίδραση των μερών που εμπλέκονται σε μια διαδικασία διαμεσολάβησης, η σχέση του διαμεσολαβητή με τα μέρη μπορεί σταδιακά να αναβαθμίζεται ή, αντίθετα, να φθίνει. Οι πρώτες εντυπώσεις και τα συναισθήματα είναι πιθανόν να αλλάξουν στην πορεία, καθώς οι σχέσεις μεταξύ εμπλεκόμενων μερών και διαμεσολαβητή δοκιμάζονται καθημερινά.

Καθοριστικός παράγοντας για την αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης είναι η μέριμνα για τη διασφάλιση της *ποιότητας της επικοινωνίας* μεταξύ του διαμεσολαβητή και των εμπλεκόμενων μερών, με έμφαση στην εμπέδωση του σεβασμού προς το πρόσωπό του.

Η ποιότητα της επικοινωνίας στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης διασφαλίζεται, όταν ο αστυνομικός (ή οποιοσδήποτε άλλος) που αναλαμβάνει το σχετικό έργο:

- Διατηρεί σταθερά την επαφή του με τα εμπλεκόμενα μέρη.
- Επιδεικνύει συνεπεία στις δεσμεύσεις που αναλαμβάνει.
- Τοποθετείται, αφού έχει ενημερωθεί για τα γεγονότα / προβλήματα / καταστάσεις και έχει δημιουργήσει μια σαφή και αντικειμενική εικόνα για αυτά.
- Παίρνει την ευθύνη για τις τοποθετήσεις και τις πρωτοβουλίες του.
- Εκφράζεται - λεκτικά και μη λεκτικά -, διατηρώντας ίσες αποστάσεις από τα εμπλεκόμενα μέρη και επιδιώκοντας την ισότιμη συμμετοχή τους στο διάλογο.
- Αναζητά πληροφορίες / διευκρινίσεις, θέτοντας ερωτήματα ανοιχτού τύπου, προκειμένου να κατανοήσει τις διαφορετικές θέσεις.
- Θέτει ερωτήματα ανοιχτού τύπου, ενθαρρύνοντας τα εμπλεκόμενα μέρη να αναζητήσουν τα ίδια απαντήσεις / προτάσεις / λύσεις στα ζητήματα που τα απασχολούν.
- Δεν επιδιώκει τη συλλογή πληροφοριών που δεν σχετίζονται με το, κατά περίπτωση, επίμαχο ζήτημα.
- Δεν «ανακρίνει» τους συνομιλητές του.

- Αποφεύγει τις συμβουλές.
- Δίνει σαφείς πληροφορίες.
- Επιδεικνύει σεβασμό στους συνομιλητές του.
- Προάγει την εχεμύθεια στο πλαίσιο της διαδικασίας της διαμεσολάβησης.
- Παραμένει προσηλωμένος στο ρόλο του ως διαμεσολαβητή, τηρώντας με συνέπεια τις αρχές της αστυνομικής δεοντολογίας και της δεοντολογίας της διαμεσολάβησης.

VI.3 Η επικοινωνία με τους Ρομά

Προϋπόθεση για την επιτυχή ανάληψη του ρόλου του διαμεσολαβητή με σκοπό τη γεφύρωση των σχέσεων των κοινοτήτων Ρομά με αρχές, υπηρεσίες και, ευρύτερα, την τοπική κοινωνία είναι:

- Η κατανόηση της υπάρχουσας κατάστασης και της θέσης κάθε υπο-ομάδας, καθώς και των επιμέρους απόψεων, των συναισθημάτων, των συμπεριφορών και των ενεργειών των μελών τους.
- Η διατήρηση της επαφής με τα εμπλεκόμενα μέρη μέσω της σταθερής επικοινωνίας.
- Η διευκόλυνση, ενίσχυση και ενδυνάμωση της επικοινωνίας μεταξύ των μερών.

Ο αστυνομικός διαμεσολαβητής δεν είναι δυνατό να ανταποκριθεί στο ρόλο του, εάν δεν μπορεί να επικοινωνήσει με τους Ρομά που διαβιούν στην περιοχή ευθύνης του. Η επικοινωνία με τους Ρομά προϋποθέτει:

Γνώση του ιστορικού και κοινωνικού υπόβαθρου

Ο αστυνομικός διαμεσολαβητής πρέπει να γνωρίζει:

Η παρουσία των Ρομά στον ελληνικό χώρο μαρτυρείται στις ιστορικές καταγραφές από τον 11^ο μ.Χ. αιώνα. Είναι πληθυσμός με ελληνική υπηκοότητα, κατά συνέπεια έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν όλοι οι Έλληνες πολίτες. Οι ίδιοι αναπροσδιορίζονται ως Έλληνες.

Οι περισσότερες κοινότητες Ρομά στη χώρα αδυνατούν να καλύψουν βασικές ανάγκες επιβίωσης. Ωστόσο, υπάρχουν περιοχές με ενταγμένες κοινότητες ή κοινότητες με υψηλό επίπεδο ένταξης.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνεπάγεται αδυναμία πρόσβασης σε κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες. Η αδυναμία ή η ελλιπής πρόσβαση σε κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες συνεπάγεται ανεργία, φτώχεια, αναλφαβητισμό, ελλιπή φροντίδα υγείας, χαμηλή αυτοεκτίμηση, αδιαφορία για τα κοινά, αντικοινωνική συμπεριφορά, παραβατικότητα.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός και η περιθωριοποίηση αποτελούν εμπόδιο συμμετοχής των Ρομά στις κοινωνικές εξελίξεις, με συνέπεια τη διατήρηση εντός των κοινοτήτων αναχρονιστικών στάσεων / αντιλήψεων που προκαλούν την κοινή γνώμη (π.χ. πρώιμοι γάμοι).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός και η περιθωριοποίηση ενισχύουν και στις δυο πλευρές (Ρομά και μη Ρομά) στερεότυπες στάσεις / αντιλήψεις και αρνητικά συναισθήματα (αδικία, ανασφάλεια, φόβο, θυμό κ.ο.κ.).

Οι συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά δεν αφορούν μόνο τις κοινότητες των Ρομά, αλλά και το σύνολο της τοπικής κοινωνίας.

Γνώση της νομοθεσίας και της εθνικής πολιτικής για τους Ρομά

Ένας σημαντικός αριθμός διεθνών, ενωσιακών και εθνικών πολιτικών κειμένων διατίθενται στο πλαίσιο ανάπτυξης του παρόντος εγχειριδίου (βλ. κεφ. Ι). Ιδιαίτερα σημαντική για τον αστυνομικό διαμεσολαβητή είναι η γνώση της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά και του τρόπου υλοποίησής της, οριζόντια και περιφερειακά στις περιοχές, όπου διαβιούν Ρομά.

Γνώση των τοπικών συνθηκών

Για να επικοινωνήσει με τους Ρομά, καθώς και με τα άλλα μέρη που εμπλέκονται στη διαδικασία της διαμεσολάβησης (θεσμικά όργανα, τοπική κοινωνία), ο αστυνομικός διαμεσολαβητής πρέπει:

- Να αναγνωρίζει ισότιμα τις ανάγκες και τα συμφέροντα των εμπλεκόμενων μερών.
- Να αναζητά τρόπους βελτίωσης των σχέσεων Ρομά και μη Ρομά, επιδιώκοντας τη συμμετοχή και των δυο μερών. Η από κοινού ανειλημμένη δράση για την επίλυση ενός προβλήματος στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης αποτελεί ένα δοκιμασμένο, πετυχημένο τρόπο γνωριμίας, γεφύρωσης και συμπόρευσης των κοινοτήτων Ρομά και των μη Ρομά.
- Να αναζητά «ανθρώπους – κλειδιά» που θα συμβάλουν στο διαμεσολαβητικό του έργο, με σεβασμό στην προσωπικότητά τους και με αποκλειστικό σκοπό την επίτευξη των στόχων της διαμεσολάβησης.

VI.4 Εμπόδια στην επικοινωνία με τους Ρομά

Βασικά εμπόδια στην επικοινωνία του αστυνομικού διαμεσολαβητή με τους Ρομά
Γνωστικά εμπόδια <ul style="list-style-type: none">
❖ Στερεότυπα / προκαταλήψεις
❖ Ελλιπής πληροφόρηση
Συμπεριφορικά εμπόδια <ul style="list-style-type: none">
❖ Βλέψη χειραγώγησης
❖ Μεροληψία
Λεκτικά εμπόδια <ul style="list-style-type: none">
❖ Χρήση δύσκολων όρων
❖ Μεταβίβαση σύνθετων μηνυμάτων
Μη λεκτικά εμπόδια <ul style="list-style-type: none">
❖ Επίδειξη ισχύος
❖ Στάση παραίτησης
Εμπόδια από την άποψη δεξιοτήτων <ul style="list-style-type: none">
❖ Έλλειψη ενεργητικής ακρόασης
❖ Αδυναμία οριοθέτησης
❖ Αδυναμία διαχείρισης συναισθημάτων
Λειτουργικά εμπόδια <ul style="list-style-type: none">
❖ Έλλειψη στοχοθεσίας
❖ Ελλιπής στοχοπροσήλωση
❖ Αδυναμία δέσμευσης

Δομικά στοιχεία της ποιοτικής επικοινωνίας του αστυνομικού διαμεσολαβητή με τις κοινότητες Ρομά είναι η αντικειμενικότητα, ο σεβασμός, η υπομονή και η ενθάρρυνση. Αυτού του είδους η επικοινωνία, ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα της εκάστοτε σκοπούμενης παρέμβασης, συντελεί στην παραγωγή μακροπρόθεσμου κοινωνικού οφέλους, οι βασικές όψεις του οποίου συνοψίζονται ως ακολούθως:

Μακροπρόθεσμα οφέλη της επικοινωνίας μέσω της διαμεσολάβησης

- ❖ Τα εμπλεκόμενα μέρη μαθαίνουν να επικοινωνούν μεταξύ τους μέσα από την επικοινωνία του αστυνομικού διαμεσολαβητή μαζί τους.
- ❖ Τα εμπλεκόμενα μέρη μαθαίνουν τους θεσμούς και τους κοινωνικούς κανόνες μέσω της επικοινωνίας τους με το διαμεσολαβητή.
- ❖ Τα εμπλεκόμενα μέρη μαθαίνουν να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και να προωθούν την κοινωνική ενσωμάτωση, κατανοώντας στην πράξη τη σημασία της κοινωνικής ισότητας, της κοινωνικής συνοχής και ειρήνης.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Dewey I. (1933), *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*, Boston, Heath & Co.

Furlong G. (2005), *The Conflict Resolution Toolbox: Models and Maps for Analyzing, Diagnosing, and Resolving Conflict*, Mississauga, ON: Wiley.

Βρεττός Ι. (2002), *Μη λεκτική επικοινωνία: Σύγχρονες και ερευνητικές προσεγγίσεις στην Ελλάδα*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Γκότοβος Α. (1997), *Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση: Επικοινωνία και κοινωνική μάθηση στο σχολείο*, Αθήνα, Gutenberg.

Καρτέση Διαθερμου Χ. (1998), *Γραπτός λόγος και σχολική εξέλιξη*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Κομνηνάκης Μ. (1996), *Η γλώσσα του σώματος και πώς να την μιλήσετε καλύτερα*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Λαμπροπούλου Ε. (1999), *Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας: Η περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Μαλικιώση-Λοΐζου Μ. (1998), *Συμβουλευτική Ψυχολογία*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Ματσακούρας Γ.Η. (2006), *Θεωρία της Διδασκαλίας*, Αθήνα, Gutenberg.

Μπακιρτζής Ν. Κ. (1999), Η δυναμική της αλληλεπίδρασης στην επικοινωνία, Αθήνα, Gutenberg.

Παπαδάκη-Μιχαηλίδη Ε. (2012), Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων, Αθήνα, Πεδίο.

Τοκαλίδου Β. (2004), Γλώσσα, επικοινωνία και γλωσσική εκπαίδευση, Αθήνα, Παττάκης.

Χρηστάκης Ν.Α. (2016), Ψυχοκοινωνιολογία των μαζικών επικοινωνιών, Αθήνα, Gutenberg.